

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวินิจฉัยเรื่องรูปแบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาระดับการศึกษาระดับพื้นฐานในจังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยจะนำเสนอเอกสาร บทความ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอันประกอบด้วย การบริหารคุณภาพ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การประกันคุณภาพ การศึกษา การประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และกรมสามัญศึกษา การจัดการศึกษาระดับพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษา การวิจัยตามแนว อี เอฟ อาร์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การบริหารคุณภาพ

1. ความหมายและแนวทางในการบริหารคุณภาพ

เกี่ยวกับความหมายของการบริหารคุณภาพนั้น ได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้คือวีรพงษ์ เกลิมจิรรัตน์ (2541 : 15) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารคุณภาพ หมายถึง การบริหารประเภทหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการกำหนด และการนำไปปฏิบัติจริงซึ่งนโยบายคุณภาพ ส่วนสมศักดิ์ สินธุระเวชชัย (2542 ข : 183) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารคุณภาพคือการปรับปรุงคุณภาพของผู้เรียนด้วยการให้บุคลากรทุกระดับและทุกคนในสถานศึกษามีส่วนร่วมในการปรับปรุง ในการที่จะจัดการให้ประสบความสำเร็จสูงสุด สถานศึกษาจะต้องถือความพอใจสูงสุดของผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และลูกค้าเป็นหลัก กำหนดทิศทางในการทำงานและนโยบายที่ชัดเจน ปรับปรุงยกระดับมาตรฐาน กำหนดขั้นตอนการทำงานรวมทั้งคู่มือการปฏิบัติงานให้ทันสมัยอยู่เสมอ มีความร่วมมือดี และการประเมินงานที่เข้มแข็งทั่วทั้งองค์กร จัดหา และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ ยอมรับและแสวงหาวิธีการจัดการเพื่อความมีประสิทธิภาพสูงสุด ผู้ร่วมงานมีความภูมิใจในองค์กร

กล่าวโดยสรุป การบริหารคุณภาพหมายถึง การบริหารที่มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับคุณภาพไว้อย่างชัดเจน เปิดโอกาสให้ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วม มีการประเมินการทำงานที่เข้มแข็ง มีการแสวงหาวิธีการจัดการเพื่อความมีประสิทธิภาพสูงสุด บุคลากรทุกคนมีความภาคภูมิใจในองค์กร

สำหรับแนวทางในการบริหารคุณภาพนั้น กูเม (Kume อ้างถึงใน สมศักดิ์ สินธุระเวชย์, 2541 : 28-29) ได้แบ่งแนวทางในการบริหารคุณภาพสมัยใหม่ออกเป็น 2 แนวทางคือ

1) แนวทางในการบริหารคุณภาพโดยใช้มาตรฐาน (Standard Based Quality Management) แนวทางนี้มีกิจกรรมหลัก 2 ประการคือ การสร้างระบบคุณภาพตามมาตรฐาน และการควบคุมให้เป็นไปตามมาตรฐานระบบคุณภาพ ระบบคุณภาพ ISO 9000 เป็นการบริหารคุณภาพตามแนวทางนี้

2) แนวทางการบริหารคุณภาพแบบให้คนเป็นศูนย์กลาง (People Centered Quality Management) แนวทางนี้เป็นการสร้างจิตสำนึกให้แก่ผู้บริหารและปฏิบัติงานทุกระดับทั่วทั้ง องค์กรว่าคุณภาพเป็นสิ่งสำคัญต่อลูกค้ามาก พอ ๆ กับที่เป็นค่าของคนในตัวของเขา การบริหารคุณภาพทั้งองค์กร (TQM) เป็นการบริหารคุณภาพตามแนวทางนี้ระบบการบริหารคุณภาพที่ดีจะต้องรู้จักผสมผสานทั้งสองแนวทางนี้เข้าด้วยกัน

2. การนำการบริหารคุณภาพมาใช้ในการบริหารการศึกษา

การจัดการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้นเป็นเป้าหมายที่สถานศึกษาต้องการ การพัฒนาและปรับปรุงสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งจำเป็น ปัจจุบันหน่วยงานทางการศึกษา หันมาสนใจที่จะนำวิธีการบริหารคุณภาพมาใช้ในการบริหาร การศึกษา วิธีการบริหารคุณภาพที่ได้รับความสนใจในการนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหาร การศึกษา ได้แก่ ระบบบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร (Total Quality Management : TQM) ระบบมาตรฐานคุณภาพ (The International Organization for Standardization : ISO) , วัฏจักรของเดมिंग (Deming Cycle) วิธีการบริหารคุณภาพ แต่ละวิธีมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์กร (Total Quality Management : TQM)

การบริหารคุณภาพทั้งองค์กร คือ กิจกรรมที่ดำเนินการทั่วทั้งองค์กรอย่างเป็นระบบเชิงวิทยาศาสตร์ มุ่งเน้นความสำคัญของลูกค้าเป็นหลัก จึงเป็นระบบบริหารที่เน้นคุณภาพเป็นสำคัญ โดยกำหนดกลยุทธ์ให้มุ่งเน้นคุณภาพทั้งองค์กร คุณภาพจะทำกำไรและความเจริญมาสู่องค์กร (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ , 2538 อ้างถึงใน สุจิตรา พัฒนภูมิ , 2539 : 14)

องค์ประกอบของการบริหารคุณภาพแบบ TQM (สุจิตรา พัฒนภูมิ, 2539: 15)

- 1) ยึดคุณภาพหรือความพอใจของลูกค้า
- 2) มีการวางแผนกลยุทธ์เพื่อกำหนดเป้าหมายและนโยบายรวมขององค์กร
- 3) มีการกำหนดนโยบายและการบริหารนโยบาย
- 4) มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่ดี

- 5) มีผู้บริหารที่รับผิดชอบหน้าที่การงาน
- 6) มีกลไกการบริหารประจำวันที่มีคุณภาพ 3 อย่างคือ
 - 6.1) กลไกตรวจสอบการทำงานผิดพลาดประจำวันและแก้ไขให้ถูกต้อง
 - 6.2) กลไกการแก้ไขสาเหตุของความผิดพลาดและป้องกันมิให้เกิดซ้ำ
 - 6.3) หลักการป้องกันมิให้เกิดความผิดพลาดในการออกแบบใหม่

วางระบบใหม่

- 7) มีพนักงานเข้าร่วมในกระบวนการสร้างคุณภาพทุกๆแผนก ทุก ๆ ระดับ
หลักการสำคัญของการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร (สุจิตรา พัฒนะภูมิ, 2539: 20)

- 1) สร้างบรรยากาศในองค์กรให้บุคลากรมีความรู้สึกว่างค์กรเป็นสถานที่

ปลอดภัยในการทำงาน

- 2) สร้างจิตสำนึกว่าทุกคนเป็นเจ้าขององค์กรพร้อมที่จะทำงานร่วมกัน
- 3) สร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้กับบุคลากร
- 4) ถือว่าทุกคนเท่าเทียมกัน จะไม่มีชั้นยศในห้องประชุม
- 5) เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในองค์กร
- 6) ห้ามมิให้ผู้ใด แสดงความคิดเห็นที่ชักจูงหรือครอบงำผู้อื่น
- 7) เสนอแนะสมาชิกให้ปฏิบัติงาน/ดำเนินการตามแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม
- 8) ในการประชุมเปิดโอกาสให้สมาชิกได้เสนอข้อคิดเห็นตามต้องการได้ครั้งละ 1

คน โดยสมาชิกผู้อื่นเพียงรับฟังห้ามมิให้โต้แย้ง

- 9) ทุกคนในที่ประชุมต้องเป็นผู้มีความกระตือรือร้น และตั้งใจที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

- 10) เปิดโอกาสให้ทุกคน ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างเต็มที่
- 11) เคารพในสิทธิของผู้อื่น
- 12) สามารถถามคำถามเมื่อต้องการ
- 13) ต้องเป็นผู้เปิดใจกว้าง
- 14) เก็บความรู้สึกไว้กับตนเองถึงแม้ว่าจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยในความคิด

ผู้อื่น

- 15) ทำจิตใจในสนุกกับการทำงาน

หลักการนำการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร (TQM) ไปใช้ในวงการศึกษา ควรปฏิบัติ
ดังนี้ (สุจิตรา พัฒนะภูมิ,2539: 21)

- 1) ควรระบุจุดมุ่งหมายให้ชัดเจน เพราะจุดมุ่งหมายเป็นตัวกำหนดผู้เข้าร่วมทีมว่าเป็นใครบ้าง และมีอำนาจหน้าที่อย่างไร

- 2) ผู้เข้าร่วมทีม ควรมาจากกลุ่มที่มีความหลากหลาย เช่นผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้แทนชุมชน เป็นต้น
- 3) ควรกำหนดการทำงานของทีมให้ชัดเจนทั้งในด้านการกำหนดปัญหา การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำผลไปใช้ในการกำหนดนโยบาย และแนวปฏิบัติ
- 4) ต้องให้ความสำคัญแก่นักเรียนและต้องไม่เปรียบเทียบโรงเรียนเสมือนโรงงาน
 - สรุป การบริหารคุณภาพทั้งองค์กร (TQM) เป็นแนวทางการบริหารที่ให้ความสำคัญกับบุคลากรในองค์กรทุกคนตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงจนกระทั่งถึงผู้ปฏิบัติหน้าที่ในระดับต่ำ โดยให้ทุกคนตระหนักในความสำคัญของคุณภาพ ในการนำการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร (TQM) มาประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษาจะต้องระบุดูมุ่งหมายให้ชัดเจน ผู้เข้าร่วมทีม ต้องมาจากบุคคลหลายฝ่าย กำหนดการทำงานของทีมให้ชัดเจน และต้องให้ความสำคัญกับนักเรียน ต้องไม่เปรียบโรงเรียนเป็นเสมือนโรงงาน

2.2 มาตรฐานระบบคุณภาพ (The International Organization for Standardization : ISO)

ISO เป็นภาษากรีก แปลว่า เท่ากัน ชื่อนี้เป็นคุณภาพที่นำไปสู่ความเข้าใจถึงลักษณะและวัตถุประสงค์ขององค์กร กล่าวคือ เป็นมาตรฐานระบบคุณภาพซึ่งสามารถใช้ได้กับการค้าทั่วโลก มาตรฐานนี้จะช่วยให้สามารถใช้ทดแทนสับเปลี่ยนกันได้อย่างง่ายดาย ระหว่างชิ้นส่วนที่ผลิตจากบริษัทหนึ่ง กับของบริษัทอื่น ๆ ทั่วโลกที่ผลิตด้วยมาตรฐานระดับคุณภาพในระดับที่เท่ากัน (วิฑูรย์ สิมะโชคดี , 2541: 51)

ระบบคุณภาพมาตรฐาน ISO มีหลายด้าน เช่น ISO 8402 (คำศัพท์ทางคุณภาพสากล) , ISO 8859 (มาตรฐานระบบการประมวลผลสารสนเทศ) ISO 9000 (มาตรฐานระบบบริหารคุณภาพ) , ISO 14000 (มาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม)

มาตรฐานที่มีการนำไปใช้กันแพร่หลายทั่วโลก คือ ISO 9000 ประเทศต่างๆ ประมาณ 90 ประเทศได้รับเอามาตรฐานดังกล่าวเป็นมาตรฐานของตนและนำไปใช้รับรองระบบคุณภาพของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมภายในประเทศ

ลักษณะที่สำคัญของ ISO 9000 เป็นมาตรฐานสำหรับระบบบริหารจัดการ ถ้าองค์กรได้รับการรับรองด้าน ISO 9000หมายความว่า ไม่เกี่ยวกับผลงานด้านคุณภาพขององค์กรโดยตรง แต่ถ้ากระบวนการประกันคุณภาพได้รับการจัดตั้ง หรือวางระบบถูกต้องแล้วคุณภาพที่ดีก็จะตามมา (วิฑูรย์ สิมะโชคดี, 2541: 127)

ISO 9000 เป็นมาตรฐานเกี่ยวกับระบบงาน มุ่งให้การทำงานเป็นระบบเป็นการป้องกันมากกว่าการแก้ปัญหา ให้ความสำคัญในเรื่องการวางแผนและมาตรฐานเกี่ยวกับการปฏิบัติ

งานและบุคคลทุกระดับรวมทั้งเอกสารการปฏิบัติงาน โดยใช้เอกสารเป็นหลักฐานในการตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในเอกสาร เป็นระบบงานที่เปิดโอกาสให้มีการแก้ไข ปรับปรุง วิธีปฏิบัติ ขั้นตอนในการปฏิบัติ และมาตรฐานการทำงานได้ตลอดเวลา ทั้งการติดตามประเมินผลภายในหน่วยงาน และการตรวจประเมินให้การรับรองระบบจากสำนักมาตรฐานเพื่อให้มีการรักษาระบบให้คงอยู่ตลอดไปถือเป็นการประกันคุณภาพ

เนื้อหาสำคัญของ ISO 9000 คือข้อกำหนดต่าง ๆ ที่เน้นให้มีการจัดทำขั้นตอนการดำเนินงานและหลักเกณฑ์ต่างๆ ที่จะทำให้อินค้าหรือบริการเป็นไปตามความต้องการของลูกค้าตั้งแต่แรก ISO 9000 Series : Quality System เป็นอนุกรมมาตรฐานทั้งหมด 5 เรื่อง (สำนักงานมาตรฐานอุตสาหกรรม , 2539 อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2540 ก: 126) คือ

- 1) ISO 9000 เป็นแนวทางในการเลือกและกรอบการเลือกและการใช้มาตรฐานชุดนี้ให้เหมาะสม (ISO 9001 , 9002, 9003) โดยแยกย่อยเป็น
 - ISO 9000-1 เป็นข้อเสนอแนะการเลือกใช้
 - ISO 9000-2 เป็นแนวทางทั่วไปในการเลือกและการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม
 - ISO 9000-3 เป็นแนวทางในการนำ ISO 9001 ไปพัฒนาประยุกต์ใช้
 - ISO 9000-4 เป็นแนวทางในการบริหารคุณภาพเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
 - 2) ISO 9002 เป็นมาตรฐานระบบคุณภาพซึ่งกำกับ ดูแลเฉพาะ การผลิต การติดตั้ง และการบริการ
 - 3) ISO 9003 เป็นมาตรฐานระบบคุณภาพซึ่งกำกับ ดูแลเฉพาะการทดสอบขั้นสุดท้าย
 - 4) ISO 9004 เป็นแนวทางในการบริหารคุณภาพเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยเป็นข้อเสนอแนะในการจัดการในระบบคุณภาพมีการกำหนดย่อยเป็นแต่ละประเภทธุรกิจ เช่น
 - ISO 9004-1 ข้อเสนอแนะการใช้มาตรฐาน
 - ISO 9004-2 ข้อเสนอแนะการใช้สำหรับธุรกิจบริการ
 - ISO 9004-3 ข้อเสนอแนะกระบวนการผลิต
- ในการนำระบบมาตรฐาน ISO 9000 ไปใช้ผู้ผลิตหรือผู้ให้บริการสามารถเลือกมาตรฐาน ISO 9001 ISO 9002 หรือ ISO 9003 ตามลักษณะของกิจการของตนแล้วขอรับการจดทะเบียนรับรอง
- การนำระบบมาตรฐาน ISO 9000 ไปใช้ในสถานศึกษามีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้ (วรภัทร์ ภูเจริญ , 2541: 53-56)

1) แต่งตั้งคณะผู้บริหารระบบคุณภาพ ISO 9000 ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารระดับสูงของสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง (Stakeholder) คณะผู้บริหารชุดนี้จะรับผิดชอบการทำ ISO 9000 ประสานกับผู้ตรวจ ให้ใบรับรอง ตลอดจนรักษาใบรับรองเอาไว้ไม่ให้ถูกยึด

2) หนึ่งในคณะผู้บริหารฯ ต้องทำหน้าที่เป็นตัวแทนของคณะบริหารฯ ทำหน้าที่รักษาระบบ ISO 9000 ให้คงไว้กับสถานศึกษา ตลอดจนทำการประเมินผลภายในและรายงานผลการตรวจติดตามให้แก่คณะบริหารฯ ควรเป็นผู้ที่เข้าใจระบบคุณภาพเป็นอย่างดี

3) เลือกว่าจะทำ ISO 9000 โดยจะนำไปรับรองใดเป็นแนวปฏิบัติ เช่น ใบรับรอง ISO 9001 (มีการออกแบบการบริการเช่นออกแบบหลักสูตร)

4) คณะบริหารฯ เลือกขอบเขตว่าจะทำ ISO 9000 ทั้งสถานศึกษาหรือบางส่วน เช่น เลือกทำเฉพาะห้องสมุด หรือเฉพาะอนุบาล

5) ทำการวางแผนโครงการ ติดตั้งระบบ ISO 9000 ในสถานศึกษา (ISO 9001 หรือ ISO 9002 ตามที่ได้ตัดสินใจเลือกไว้แล้ว) ควรจะทำให้เสร็จภายใน 1 ปี

6) ทำการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับระบบ ISO 9000 อย่างจริงจัง เช่น ไปอบรมดูงาน

7) ทำการเขียนคู่มือคุณภาพ ขั้นตอนการทำงาน วิธีการทำงาน

8) ทบทวนสิ่งที่เขียนว่า ตรงกับงานที่ทำหรือไม่ สอดคล้องกับข้อกำหนดหรือไม่ เมื่อมั่นใจแล้วก็ลงนามอนุมัติเอกสารแต่ละฉบับ

9) อบรมผู้เกี่ยวข้องกับระบบ ISO 9000 ทั้งหมด

10) เริ่มทำตามเขียน

11) คณะบริหารฯ กำหนดทีมงานตรวจติดตามคุณภาพภายใน โดยทีมงานต้องให้การอบรม ฝึกฝนเทคนิคการตรวจ มารยาทในการตรวจ และต้องแม่นยำในข้อกำหนดของ ISO 9000

12) ทำการตรวจติดตาม

13) ติดต่อผู้ออกใบรับรองให้เข้ามาประเมินระบบคุณภาพ

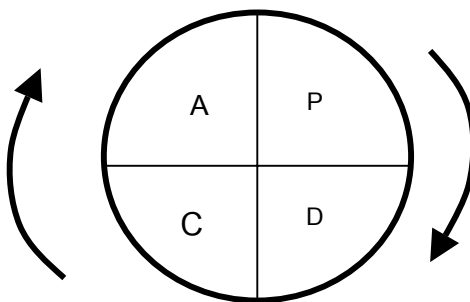
14) ผู้ตรวจประเมินเข้ามาตรวจทั้งระบบของสถานศึกษา ถ้าตรวจแล้วไม่พบสิ่งที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดก็จะให้ใบรับรอง ISO 9001 หรือ ISO 9000 ตามที่ปฏิบัติอยู่ เมื่อครบ 3 ปีแล้วจะต้องต่อใบรับรองด้วยการถูกประเมินทั้งระบบอีกครั้ง

สรุป มาตรฐานระบบ ISO เป็นการบริหาร โดยยึดระบบมาตรฐานเป็นหลัก ระบบมาตรฐานคุณภาพ ISO มีหลายด้านเช่น ISO 8402 ISO 8859 ISO 9000 และ ISO 14000 แต่ที่นิยมใช้กันทั่วโลก คือ ISO 9000 ซึ่งเป็นมาตรฐานระบบบริหารคุณภาพ ในการนำมาตรฐานระบบบริหารคุณภาพ ISO 9000 มาใช้ในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานนั้น สถานศึกษาจะต้องมีการจัดตั้งทีมการทำระบบ ISO 9000 ขึ้น และ

บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาจะต้องทำความเข้าใจระบบ ISO 9000 เป็นอย่างดี มีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ มีการตรวจติดตามคุณภาพภายในโดยทีมงานของสถานศึกษาเอง และติดต่อให้ผู้ออกไปรับรองมาทำการประเมินระบบคุณภาพทั้งระบบของสถานศึกษา ถ้าการตรวจสอบไม่พบสิ่งที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดสถานศึกษาก็จะได้ใบรับรอง

2.3 วัฏจักรของเดมมิง (Deming Cycle)

วัฏจักรของเดมมิง เป็นการทำงานที่มีลักษณะวงจรหมุนเวียนไปจนกว่าเรื่องที่ทำนั้นจะบรรลุเป้าหมาย ซึ่ง ดร. เดมมิง (Deming, อ้างถึงใน รัชনীย พรธพพานิช , 2529: 10-11) ได้ให้หลักการไว้ว่าการทำงานให้สำเร็จในระยะเวลาสั้นแต่มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องทำตามลำดับ 4 ขั้นตอนของวงจร ดังภาพประกอบ

ภาพประกอบที่ 1 วัฏจักรของเดมมิง
ที่มา : รัชনীย พรธพพานิช ,2529: 11

P หมายถึงการวางแผน (Plan)

D หมายถึงการแก้ไขปรับปรุง (Do)

C หมายถึงการตรวจสอบผล (Check)

A หมายถึงการปฏิบัติภายหลังการตรวจสอบผล (Action)

การวางแผน (P) ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

- 1) การเลือกหัวข้อปัญหาที่จะทำกิจกรรม
- 2) รวบรวมข้อมูล และตั้งเป้าหมายในการแก้ไขปัญหา
- 3) วิเคราะห์ หาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา
- 4) กำหนดวิธีการแก้ไข ปรับปรุง

การแก้ไข ปรับปรุง (D) ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

- 1) สมาชิกของกลุ่มดำเนินการแก้ไขตามวิธีที่วางแผนไว้

2) ประชุมปรึกษากันเพื่อทราบความก้าวหน้า และปัญหาอุปสรรคของการแก้ไข การตรวจสอบ (C) ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

1) ตรวจสอบผลเป็นระยะ ๆ ระหว่างดำเนินการแก้ไขเพื่อรายงานให้กลุ่มทราบถึงความก้าวหน้า หรือปัญหาอุปสรรค

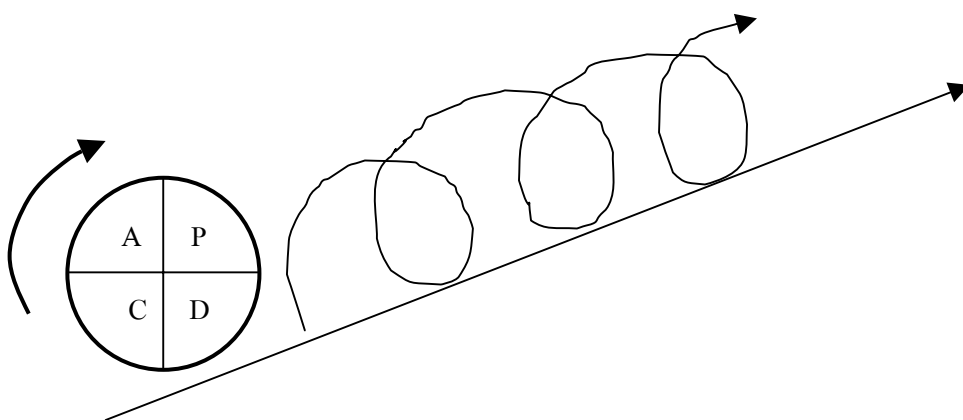
2) ตรวจสอบผลครั้งใหญ่ภายหลังการแก้ไขแล้วเปรียบเทียบข้อมูลก่อนการแก้ไข เพื่อจะได้ทราบว่าบรรลุผลตามเป้าหมายที่กลุ่มตั้งไว้หรือไม่

การปฏิบัติภายหลังการตรวจสอบ (A) ประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) เมื่อตรวจสอบแล้วไม่ได้ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ กลุ่มคุณภาพจะต้องพิจารณาว่าทำไปแล้วไม่ได้ผลเพราะเหตุใด เช่น ตั้งเป้าหมายไว้สูงหรือไม่ แก้ปัญหาถูกจุดหรือไม่ วิธีแก้ปัญหาถูกต้องหรือไม่ ฯลฯ แล้ววางแผนแก้ไขใหม่ให้ถูกจุดครบพร้อมนั้น ๆ แล้วดำเนินการแก้ไขตามวงจรเดิมอีก

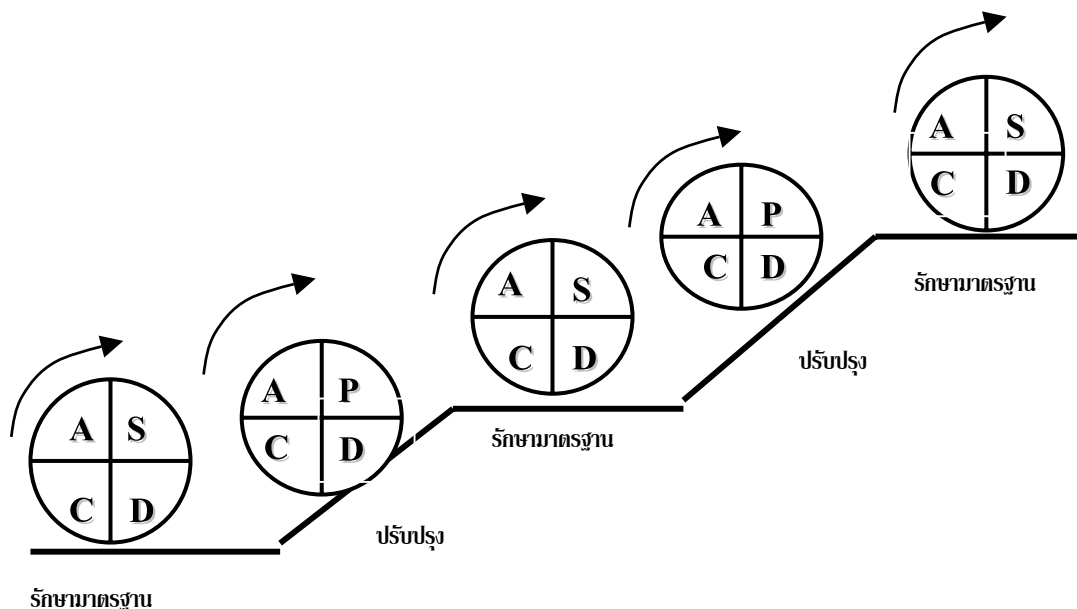
2) ถ้าตรวจสอบแล้วได้ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สรุปผลและตั้งมาตรฐานการปฏิบัติงานนั้นแล้วพิจารณาเรื่องที่จะทำกิจกรรมเรื่องต่อไป

คุเม (Kume อ้างถึงในสมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ , 2541 : 29-30) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของ PDCA ซึ่งเป็นกิจกรรมพื้นฐานในการบริหารคุณภาพ ไม่ใช่เพียงแค่การปรับแก้ผลลัพธ์ที่เบี่ยงเบนออกจากเกณฑ์มาตรฐานนั้น ให้กลับมาอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องการเท่านั้น แต่เพื่อก่อให้เกิดการปรับปรุงด้วยการป้องกันมิให้เกิดของเสียซ้ำซ้อนเรื้อรัง พร้อมกับยกระดับให้สูงขึ้นแต่ละรอบของ PDCA อย่างต่อเนื่อง อย่างเป็นระบบและอย่างมีการวางแผน PDCA จึงมิใช่เพียงแค่วงแหวนที่แบนราบ แต่เป็นขดลวดสปริงที่ม้วนไต่สูงขึ้นไปเรื่อย ๆ ดังภาพประกอบ

ภาพประกอบที่ 2 การพัฒนาและปรับปรุงมาตรฐานอย่างต่อเนื่องที่มา : สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ , 2541 : 39

สมศักดิ์ คลประสิทธิ์ (2540: 79) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ถ้าต้องการปรับปรุงการทำงาน โดยเพิ่มมาตรฐานขึ้นมาเรื่อย ๆ เพื่อให้งานมีคุณภาพหน่วยงานที่รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น กระบวนการดังกล่าวจะเป็นไปตามภาพประกอบดังนี้

ภาพประกอบที่ 3 การปรับปรุงและรักษามาตรฐานคุณภาพ
ที่มา : สมศักดิ์ คลประสิทธิ์ , 2540 : 79

โดยมีขั้นตอนที่เพิ่มเข้ามาในกระบวนการของ PDCA คือมาตรฐาน ซึ่งมาตรฐานตามนัยดังกล่าว หมายถึงการรักษาคุณภาพของกิจกรรมหรืองานที่ไม่ให้ต่ำลง หรือย้อนกลับสู่ที่เดิมเพื่อรอการพัฒนาปรับปรุงให้สูงขึ้นสู่ขั้นต่อไป

สรุป วัฏจักรของเดมिंग (Deming Cycle) เป็นกระบวนการบริหารคุณภาพที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการวางแผน (Plan : P) การแก้ไขปรับปรุง (Do : D) การตรวจสอบผล (Check : C) และการปฏิบัติภายหลังการตรวจสอบ (Action : A) ซึ่งเป็นการทำงานให้บรรลุตามเป้าหมายอย่างมีคุณภาพและพัฒนาให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

การพัฒนาคุณภาพการศึกษา

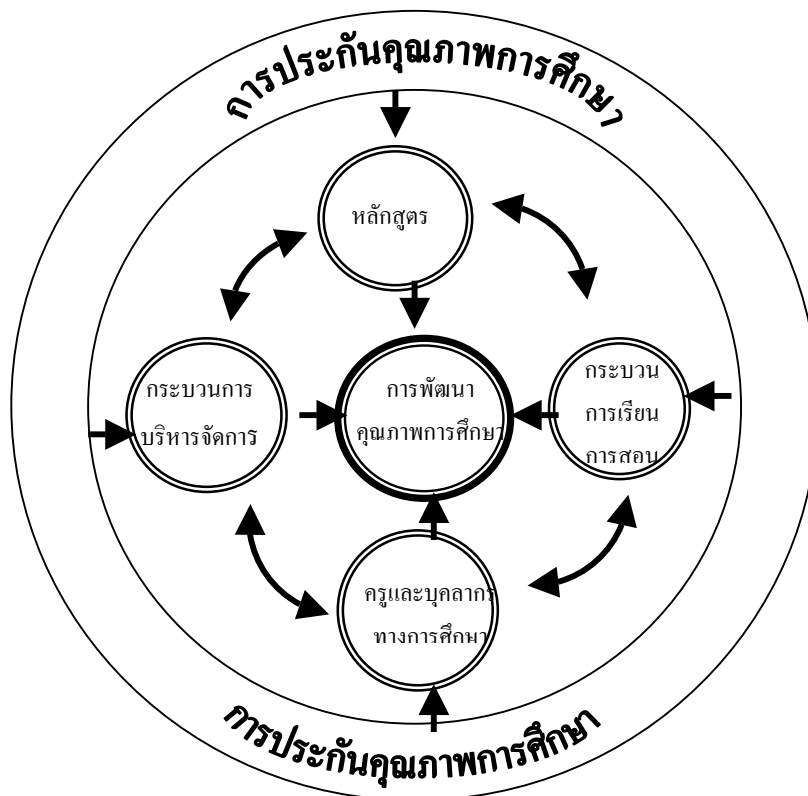
ปัจจัยที่ส่งผลให้การจัดการศึกษามีคุณภาพ ประกอบด้วยหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน ครูและบุคลากรทางการศึกษา และกระบวนการบริหารจัดการ (สมศักดิ์ สินธุระเวชชัย, 2541 : 31-32) กล่าวคือ หลักสูตรจะต้องมีลักษณะกว้าง ยืดหยุ่น และมีความเป็นสากล ทัดเทียมมาตรฐานโลก มีเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อการเรียนรู้โลกปัจจุบันและอนาคต เปิดโอกาสให้ชุมชน

ชนหรือสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดและพัฒนาหลักสูตรให้ยืดหยุ่นและหลากหลาย สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ที่เป็นจริงของชุมชนหรือสังคม กระบวนการเรียนการสอนจะต้องเน้น ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยการสอนมุ่งเน้นการค้นหาค้นหาสร้างความรู้ร่วมกันกับผู้เรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียน ร่วมประเมินผลการเรียนรู้ตนเอง กิจกรรมและสื่อสอดคล้องสัมพันธ์กันและส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน บทเรียนต้องทำหลายทางปัญญา คำถามต่าง ๆ ต้องพัฒนาทักษะ การคิด อารมณ์ และความรู้สึก ให้โอกาสในการแสดงออกอย่างอิสระ มีการเรียน มีการคาดหวังความเป็นเลิศของนักเรียนร่วมกันทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง นักเรียน และครู ใช้เทคโนโลยีที่กว้างขวางเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ และสนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา ต้องมีความสามารถสูง สามารถจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้อง เพื่อให้ผู้เรียนรู้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีระบบการสรรหา การผลิต และการพัฒนาครูและบุคลากรที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการพัฒนาในอนาคต และมีกระบวนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นและสถานศึกษา ตลอดจนเน้นให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบการจัดการศึกษามากขึ้น โดยที่คุณภาพการศึกษาเป็น สิ่งสำคัญและมีความจำเป็นยิ่งต่อการพัฒนาคนและสังคม

หลักสำคัญในการพัฒนาการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาให้มีคุณภาพ ประกอบด้วยหลักการดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ , 2541 : 2)

1. รัฐบาลกระจายอำนาจ การกำหนดนโยบายการบริหาร งานวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรให้จังหวัดและสถานศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท
2. โรงเรียนต้องให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในรูปแบบคณะกรรมการ โรงเรียน
3. โรงเรียนต้องแสดงภาระหน้าที่ความรับผิดชอบต่อนักเรียน และผู้ปกครอง มาตรฐานที่กำหนด และผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษา

กระบวนการที่เป็นกลไกสำคัญ ในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยอาศัยหลักการสำคัญดังกล่าวข้างต้น คือการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งกระบวนการของการประกันคุณภาพการศึกษา จะมีความสัมพันธ์กับปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยจะเป็นกลไกผลักดันให้ทุกปัจจัยมีคุณภาพ และนำไปสู่การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง ดังภาพประกอบแสดงความสัมพันธ์ของการพัฒนาคุณภาพกับการประกันคุณภาพการศึกษาดังนี้

ภาพประกอบที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาคุณภาพการศึกษากับ
การประกันคุณภาพการศึกษา

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ , 2541: 3

การประกันคุณภาพการศึกษา

1. ความหมายของคุณภาพ

คำว่า “คุณภาพ” ได้มีผู้นำไปใช้ในหลายลักษณะ ทั้งในเชิงนิยาม ความรู้สึก ความคิดเห็น ในระดับสากลองค์กรอนามัยโลก ได้นิยามความหมายของ “คุณภาพ” หมายถึง คุณลักษณะ และคุณสมบัติรวมทั้งหมดของผลิตภัณฑ์หรือบริการที่เป็นไปตามความต้องการที่กำหนดไว้ชัดเจนหรือตามแนวที่แฝงไว้ (วิฑูรย์ สิมะโชคดี , 2541 : 3) ส่วน สมศักดิ์ สิ้นธุระเวช (2542 : 45) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณภาพ หมายถึง การทำให้ลูกค้าพึงพอใจด้วยการทำให้ความต้องการ และความสมหวังของลูกค้าได้รับการตอบสนอง ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542: 7) ที่ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณภาพ

คือภาวะหรือสภาพที่เป็นคุณ หรือเป็นคุณประโยชน์ในทางธุรกิจ และอุตสาหกรรม ถือว่าลูกค้า หรือผู้บริโภคสำคัญ จึงให้นิยามความหมายว่า คุณภาพคือสภาพที่เป็นคุณประโยชน์และทำความพึงพอใจแก่ลูกค้า

ในทำนองเดียวกัน ดร. ไฟเกนบาม (Feigenbaum อ้างถึงในสมศักดิ์ สันธุระเวช, 2542 : 7) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณภาพหมายถึงสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับเงื่อนไขลูกค้า (การใช้งานและราคา) ซึ่งสอดคล้องกับ แซลลิส (Sallis , 1993 : 22-23) ที่กล่าวว่า คุณภาพหมายถึงความสมบูรณ์แบบซึ่งใกล้เคียงกับความดี ความงาม ความจริง ที่แสดงถึงความมีมาตรฐานสูงที่สุด นอกจากนี้คุณภาพยังมีความหมายที่สัมพันธ์กัน 2 ด้านคือด้านผู้ผลิต คุณภาพหมายถึงตรงตามมาตรฐาน และด้านผู้บริโภค คุณภาพหมายถึง ตรงตามความต้องการ ส่วน ทากูชิ , เอลซาเยด และเซียง (Taguchi , Elsayed and Hsiang , 1989 : 2) ได้นิยามคำว่าคุณภาพในแง่ของความสูญเสียที่เกิดแก่สังคม โดยบุคลากรทั้ง 3 ถือว่าความสูญเสียที่สินค้านั้นทำให้เกิดกับสังคมน้อยที่สุดนับแต่สินค้านั้นออกสู่ตลาด

กล่าวโดยสรุป คุณภาพ หมายถึงคุณลักษณะ และคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ได้มาตรฐานและทำให้ลูกค้าพึงพอใจ ซึ่งแตกต่างกันไปตามความรู้สึก หรือความต้องการของผู้ใช้ หรือลูกค้า

สำหรับคุณภาพการศึกษา หมายถึง การที่ผู้เรียนเกิดลักษณะต่าง ๆ ครบถ้วนตามความคาดหวังของหลักสูตร (ปฏิพัทธ์ สุวรรณศรี ,2539 : 2)

2. ความหมายของการประกันคุณภาพ

คำว่า“การประกันคุณภาพ” เป็นคำที่แปลมาจากภาษาอังกฤษคือ Quality Assurance คำว่า “การประกัน” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Insurance ส่วน Assurance แปลว่าทำให้ความมั่นใจแต่คำว่า Quality Assurance นักการศึกษาส่วนใหญ่จะหมายถึงการประกันคุณภาพการศึกษา (สุนทร โสทธิพันธุ์ , 2541 : 49) ในการวิจัยครั้งนี้จึงถือคำว่า Quality Assurance แปลว่า การประกันคุณภาพ สำหรับความหมายของการประกันคุณภาพได้มีนักการศึกษาให้ความหมายไว้ดังนี้ บรรจง จันทมาศ (2539 : 2) ได้กล่าวว่า การประกันคุณภาพหมายถึง กิจกรรมหรือการปฏิบัติใด ๆ ที่หากได้ดำเนินการตามระบบและแผนที่วางไว้ จะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่าจะได้ผลงานที่มีคุณภาพตามลักษณะที่พึงประสงค์ ส่วนสงบ ลักษณะ (2541: 2) ให้ความหมายไว้ว่า การประกันคุณภาพ คือการวางแผนและการปฏิบัติของหน่วยผลิตที่มุ่งจะผลิตสิ่งที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการของผู้ใช้ผลผลิต สอดคล้องกับ วันชัย ศิริชนะ(2539: 10) ที่ได้กล่าวว่า การประกันคุณภาพคือการทำกิจกรรมใด ๆ สะท้อนถึงควมมีคุณภาพ

สำหรับสุนทร โสคติพันธุ์ (2541 : 52) ได้เสนอว่า การประกันคุณภาพ หมายถึง การจัดระบบบริหารวิชาการในมหาวิทยาลัย/สถาบันเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการกำหนดคุณภาพ การสร้าง การรักษา การติดตามขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการผลิต และการปรับปรุงคุณภาพงานเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

จากความหมายดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพ หมายถึง การวางแผน เพื่อปฏิบัติการใด ๆ ที่จะให้ได้มาซึ่งผลงาน หรือผลผลิตที่มีคุณภาพตามความต้องการหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ใช้

3. ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

เกี่ยวกับความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาได้มีนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาให้ความหมายไว้ดังนี้ สมศักดิ์ ลินธุระเวช (2539 : 2) กล่าวว่า การประกัน คุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะยกมาตรฐานของโรงเรียนต่างๆ ที่ยังไม่เข้ามาตรฐาน ผลักดันให้ได้มาตรฐาน สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ผู้จบการศึกษามีคุณภาพตาม มาตรฐานที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับ สุรัฐ ศิลปอนันต์ (2539 : 13) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการกำหนดมาตรฐานให้สูงแล้วเข้าถึงมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ โดยประเมินความสำเร็จของผู้เรียนให้ได้มาตรฐานตามหลักสูตร การมีเป้าหมายชัดเจนและการกำหนดระบบ 2 ระบบ คือความรับผิดชอบ (Accountability) และการวัดผล (Measurement) จะเป็นเครื่องกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและความคาดหวัง สำหรับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2541 ก : 2) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึงการให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าโรงเรียนเอกชนมีแนวการจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจน สอดคล้องกับหลักการ นโยบาย และจุดเน้นของแผนการศึกษาของรัฐ และ โรงเรียนได้ปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อคุณภาพการศึกษาที่ดีของผู้เรียนแต่ละคน และทุกคน

ในทำนองเดียวกัน สงบ ลักษณะ (2541 : 2) ได้กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการวางแผน และกระบวนการจัดการของผู้ที่รับผิดชอบจัดการศึกษาที่จะรับประกันให้สังคมเชื่อมั่นว่าจะพัฒนาผู้เรียนให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่ระบุไว้ในหลักสูตร และตรงกับความมุ่งหวังของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ เข้มทอง ศิริแสงเลิศ (2540 : 33) ที่ได้สรุปความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษาหมายถึง การรับประกันคุณภาพของกระบวนการบริหารงานของโรงเรียนว่า ได้มีการวางแผนการทำงานและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผลผลิตของโรงเรียน มีคุณภาพตรงตาม

มาตรฐานทางการศึกษา และตรงตามความต้องการของผู้รับบริการได้ตลอดเวลา ส่วนไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2539: 5) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหาร การศึกษาตามปกติที่มุ่งหวังปรับปรุงให้ดีขึ้น

จึงสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการยกมาตรฐาน ของสถานศึกษาให้เข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้เกี่ยวข้อง ว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ

4. จุดมุ่งหมายในการประกันคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2541 ก : 1) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายใน การประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

- 1) เพื่อกระตุ้นให้โรงเรียนเอกชนได้พัฒนาตนเองถึงระดับมาตรฐานการศึกษาที่นำมาใช้เพื่อการประกันคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง
- 2) เพื่อให้สาธารณชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและ เอกชนได้รับทราบ เกิดความเชื่อถือ มั่นใจต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 47 (ราชกิจจานุเบกษา, 2542 : 14) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ชัดเจนว่าเป็นไปเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ

จึงสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษามีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ เพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาและให้ผู้เกี่ยวข้องเกิดความมั่นใจในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

5. หลักการประกันคุณภาพการศึกษา

การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา มีความแตกต่างกันไปตามรูปแบบและความเหมาะสมของแต่ละหน่วยงานได้พัฒนาขึ้น แต่ทั้งนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการเดียวกันคือให้สถานศึกษามีอิสระ ความคล่องตัว ในการบริหารและจัดการเพื่อความมีคุณภาพอย่างเต็มที่ และพร้อมที่จะรับการตรวจสอบจากภายนอก หรือเปิดโอกาสให้หน่วยงานภายนอกเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนา (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ , 2541 : 6) และสถานศึกษา คือหน่วยที่ต้องรับประกันคุณภาพการจัดการศึกษาโดยตรงประกอบด้วย คณะครู บุคลากรในสถานศึกษา คณะกรรมการ โรงเรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยมีฝ่ายทวงสิทธิ์ เมื่อคุณภาพการจัดการศึกษาไม่ได้มาตรฐานที่กำหนด เรียงตามลำดับ คือ นักเรียน นักศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ชาติ นั่นคือทุกคนที่ได้รับผลกระทบของนักเรียนที่จบจากสถานศึกษา (สงบ ลักษณะ , 2540 : 3)

สำหรับภาควิชา ภัคดีวงศ์ (2542 : 35) ได้กล่าวถึงหลักการประกันคุณภาพ การศึกษาไว้ดังนี้

1) การกระจายอำนาจทางการศึกษาในรูปแบบที่ผสมผสานกันระหว่างรูปแบบการ แบ่งอำนาจ และการให้อำนาจ

2) การมีส่วนร่วมในทางการศึกษา ในรูปของการผสมผสานระหว่างรูปแบบของ การเข้ามามีส่วนร่วม และการร่วมคิด

3) การจัดการและบริหารการศึกษา โดยใช้แผนยุทธศาสตร์ปรับปรุงโรงเรียน กับธรรมนูญโรงเรียนพันธุกรรมร่วมกันในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ ส่วนกรมวิชาการ (2542: 3) ได้กล่าวถึงหลักการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

- 1) การสร้างความมั่นใจ ความพึงพอใจในคุณภาพการศึกษา
- 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการศึกษาของทุกฝ่าย ทั้งผู้ให้และผู้รับบริการ
- 3) ความร่วมมือทางวิชาการขององค์กร บุคลากรในพื้นที่
- 4) การดำเนินงานเน้นคุณภาพในการปฏิบัติงานทุกระดับ ทุกขั้นตอน
- 5) การดำเนินงานสามารถติดตามตรวจสอบได้
- 6) การรายงานสู่สาธารณชนและผู้เกี่ยวข้อง

กล่าวโดยสรุป หลักการประกันคุณภาพการศึกษาคือการสร้างความมั่นใจ ความ พึงพอใจ ในคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาโดย รัฐจะต้องกระจายอำนาจทางการศึกษาและ ให้อิสระแก่สถานศึกษาในการบริหารและจัดการเพื่อความมีคุณภาพและขณะเดียวกันสถาน ศึกษาที่จะต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การดำเนินงานทุกขั้นตอนสามารถติดตามตรวจสอบได้และมีการรายงานสู่สาธารณชนและผู้เกี่ยวข้อง

6. การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยให้การจัดการศึกษาของ สถานศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพ โดยสถานศึกษาต้องกำหนดมาตรฐานการศึกษาเป็นเป้าหมาย การพัฒนาที่ชัดเจนสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาชาติ แล้วดำเนินการจัดการศึกษาให้สามารถ สร้างความมั่นใจว่าผู้เรียนจะมีคุณลักษณะตามมาตรฐานที่กำหนด โดยมีแนวดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้ (กรมวิชาการ , 2542: 17)

- 6.1 การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน
- 6.2 การบริหารจัดการคุณภาพ
- 6.3 การตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษา
- 6.4 การรายงานคุณภาพการศึกษา

ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

6.1 การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน

ธรรมนูญโรงเรียน เป็นข้อตกลงที่กำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชนเพื่อใช้เป็นแผนแม่บท ในการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาในช่วงเวลาที่กำหนด โดยใช้ข้อมูล สารสนเทศของสถานศึกษาเป็นพื้นฐานในการพัฒนา มีองค์ประกอบดังนี้ (สมศักดิ์ สินธุระเวช, 2541 : 33)

- 1) ข้อสรุปเกี่ยวกับสถานศึกษา ประกอบด้วย
 - 1.1) ประวัติความเป็นมา
 - 1.2) ขนาด ที่ตั้ง
 - 1.3) ประชากร
 - 1.4) ความคาดหวังเกี่ยวกับนักเรียน หลักสูตร การเรียนการสอน
- 2) เป้าหมายของโรงเรียนในเรื่องนโยบาย การปฏิบัติ และผลผลิตของ
 - 2.1) หลักสูตร
 - 2.2) สภาพแวดล้อม
 - 2.3) การบริหาร
 - 2.4) การกำกับและตรวจสอบ
 - 2.5) การรายงาน
 - 2.6) ทรัพยากร
- 3) จุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพ มีการเรียงลำดับความสำคัญของแต่ละเรื่อง ที่สอดคล้องกับศักยภาพ และความสามารถของสถานศึกษา
- 4) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพตามธรรมนูญโรงเรียน
- 5) ข้อกำหนดของบุคลากร ประกอบด้วย
 - 5.1) บทบาท สิทธิ หน้าที่ของผู้บริหาร ครู บุคลากร
 - 5.2) คณะกรรมการ โรงเรียนมีหน้าที่อย่างไร
 - 5.3) บทบาทของชุมชน
 - 5.4) สวัสดิการ ผลประโยชน์
 - 5.5) จรรยาบรรณวิชาชีพ
- 6) ข้อปฏิบัติของนักเรียน ประกอบด้วย
 - 6.1) สิทธิ และหน้าที่
 - 6.2) กฎของโรงเรียน
 - 6.3) การรักษาวินัย

7) ภาระหน้าที่ของโรงเรียน ประกอบด้วย

- 7.1) การประเมินนักเรียน
- 7.2) การรายงาน

8) งบประมาณ

กรมวิชาการ (2542: 20-21) ได้เสนอแนวทางในการจัดทำธรรมนูญโรงเรียนไว้ดังนี้

1) ศึกษา/ทบทวนสถานภาพปัจจุบันจากข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาเกี่ยวกับ

- ผลการประเมินคุณภาพการศึกษา
- ข้อมูลย้อนกลับจากการปฏิบัติที่ผ่านมา
- ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ ความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชน นโยบาย กฎ

ระเบียบ แนวปฏิบัติ แนวโน้มการพัฒนา ความพร้อมและศักยภาพของสถานศึกษา

2) จัดทำธรรมนูญสถานศึกษา ในช่วงเวลาที่กำหนดเป็นลายลักษณ์อักษร ประกอบด้วยหัวข้อสำคัญดังนี้

- ภาพรวมของสถานศึกษา
- เป้าหมายของสถานศึกษา
- แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
- แผนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร
- บทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา
- บทบาทหน้าที่ของผู้เรียน
- แผนงบประมาณ แผนการกำกับ ตรวจสอบและรายงาน

3) เสนอคณะกรรมการสถานศึกษาและคณะผู้บริหารสถานศึกษาพิจารณาให้ความเห็นชอบ

4) ประกาศใช้ธรรมนูญการศึกษา

สรุป ธรรมนูญโรงเรียนเป็นแผนแม่บทในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สถานศึกษาจะต้องจัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา การจัดทำธรรมนูญโรงเรียนเป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชน โดยมีแนวทางการจัดทำคือการศึกษา / ทบทวนสภาพปัจจุบันของสถานศึกษา การจัดทำธรรมนูญสถานศึกษาเป็นลายลักษณ์อักษร การเสนอคณะกรรมการ โรงเรียนและคณะผู้บริหารให้ความเห็นชอบ และการประกาศใช้ธรรมนูญโรงเรียน

6.2 การบริหารจัดการคุณภาพ

การบริหารจัดการคุณภาพ เป็นการนำทรัพยากรและวิธีการมาดำเนินการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีระบบคุณภาพ มีมาตรฐานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในธรรมนูญสถานศึกษา (กรมวิชาการ , 2542 : 23)

การบริหารจัดการคุณภาพ มีแนวทางในการดำเนินงานดังนี้ (กรมวิชาการ , 2542 : 24 – 25)

- 1) จัดระบบคุณภาพการดำเนินงานในสถานศึกษา โดยเน้นระบบคุณภาพด้านการเรียนการสอน และด้านการจัดการและบริการ โดยมอบหมายบทบาทหน้าที่ให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจนและเหมาะสม
- 2) กำหนดนโยบาย แนวดำเนินงานและวิธีปฏิบัติงานของระบบคุณภาพในสถานศึกษาให้ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร
- 3) ประกาศใช้ระบบคุณภาพ ให้ผู้รับผิดชอบทุกคนทราบและดำเนินงานตามบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ
- 4) พัฒนาบุคลากร ให้มีความรู้ ความเข้าใจในวิชาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและให้ความเข้าใจในระบบคุณภาพโดยรวมตามเงื่อนไขความสำเร็จต่าง ๆ ได้แก่ ความตระหนักของบุคลากรในเรื่องคุณภาพ การทำงานเป็นทีม ประสิทธิภาพในการสื่อสาร การบริหารเวลา เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบต่าง ๆ การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง การทำแฟ้มสะสมผลงาน การจัดทำสื่อ การวิจัยในชั้นเรียน
- 5) ติดตาม กำกับ และเฝ้าระวังการดำเนินงานและผลการดำเนินงานปรับปรุง แก้ไขการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ

สรุป การบริหารจัดการคุณภาพ เป็นการนำทรัพยากรและวิธีการต่าง ๆ มาดำเนินการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีระบบคุณภาพ มีมาตรฐานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในธรรมนูญสถานศึกษา โดยมีแนวทางในการดำเนินงานคือการจัดระบบคุณภาพการดำเนินงานในสถานศึกษา กำหนดนโยบายและวิธีปฏิบัติงานของระบบคุณภาพ ประกาศใช้ระบบคุณภาพ การพัฒนาบุคลากร และติดตามผลการดำเนินงานปรับปรุงแก้ไขอย่างสม่ำเสมอ

6.3 การตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา

เป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูลการปฏิบัติงาน การประเมินสภาพและผลการดำเนินงานของสถานศึกษาตามแผนพัฒนาคุณภาพที่กำหนดในธรรมนูญสถานศึกษา เพื่อปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย

6.3.1 การตรวจสอบคุณภาพ เป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูลการดำเนินงาน และประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาสำหรับนำไปเป็นข้อมูลประกอบการปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่กำหนดไว้ในธรรมนูญสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง การดำเนินการตรวจสอบคุณภาพการศึกษามีดังนี้ (กรมวิชาการ, 2542 : 26)

- 1) กำหนดแผนการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาไว้ในแผนปฏิบัติงาน ทุทงาน/โครงการ ของสถานศึกษา
- 2) มอบหมายการตรวจสอบคุณภาพการปฏิบัติงาน ตรวจสอบผลผลิต และตรวจสอบระบบคุณภาพให้บุคลากรตามความเหมาะสมของลักษณะของสิ่งของที่จะตรวจสอบ ทั้งนี้ต้องมีคณะผู้รับผิดชอบงานนั้นร่วมอยู่ด้วย
- 3) ดำเนินการตรวจสอบตามแผนและวิธีการที่กำหนดไว้
- 4) เก็บรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการตรวจสอบและปฏิบัติการปรับปรุงแก้ไข
- 5) ตรวจสอบติดตามการปฏิบัติการปรับปรุงแก้ไข
- 6) รายงานผลการตรวจสอบต่อคณะผู้บริหารเพื่อทบทวนคุณภาพการศึกษาทุกสิ้นภาคเรียนและสิ้นปีการศึกษา

6.3.2 การทบทวนคุณภาพการศึกษา เป็นการนำผลการดำเนินงานของสถานศึกษาตลอดปีการศึกษาและผลการดำเนินงานของสถานศึกษาเมื่อครบรอบตามช่วงเวลาของธรรมนูญสถานศึกษามาประเมินว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงใด เพื่อให้เกิดความมั่นใจในคุณภาพและประสิทธิภาพของระบบคุณภาพของสถานศึกษาและผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ข้อมูลที่ใช้ในการทบทวนคุณภาพการศึกษามีดังนี้ (กรมวิชาการ ,2542 : 27)

- 1) ผลการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาทั้งจากภายในและภายนอกสถานศึกษาเกี่ยวกับผู้เรียนการดำเนินงานด้านการเรียนการสอนการจัดการและบริการ การปฏิบัติงาน
- 2) ข้อเสนอแนะ ข้อสังเกต การร้องเรียนจากผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง เช่นศึกษานิเทศก์ ผู้มาเยี่ยมชม
- 3) การปฏิบัติการแก้ไขที่ยังไม่สำเร็จ
- 4) การใช้ทรัพยากร เช่นบุคลากร งบประมาณ อุปกรณ์ อาคารสถานที่

สรุปการทบทวนคุณภาพการศึกษาดำเนินงาน โดยคณะผู้บริหารสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษาทุกสิ้นปีการศึกษาและเมื่อครบรอบตามช่วงเวลาของธรรมนูญสถานศึกษาและนำผลการตรวจสอบ ทบทวนไปปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินงานของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

6.4 การรายงานคุณภาพการศึกษา เป็นการสื่อสารให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบถึง ความก้าวหน้าและผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษาที่กำหนดในธรรมนูญสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอสาระการรายงานมีหลากหลายตามความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้ (กรมวิชาการ ,2542: 28)

- 1) ผู้เรียนและผู้ปกครองเป็นรายบุคคล เน้นการรายงานคุณลักษณะและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ เช่นทุกสิ้นภาคเรียน และสิ้นปีการศึกษา
 - 2) ผู้ปกครองและชุมชนเน้นการรายงานผลการดำเนินงานและความก้าวหน้าของงาน กิจกรรมสำคัญ ๆ ที่สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนและชุมชน ความสำเร็จและความภาคภูมิใจที่สร้างความพึงพอใจและความเชื่อมั่นในคุณภาพสถานศึกษาเมื่อสิ้นปีการศึกษาและเมื่อครบรอบตามช่วงเวลาของธรรมนูญสถานศึกษา
 - 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เน้นการรายงานผลการดำเนินงานจัดการศึกษาเป็นรายปีตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและเมื่อครบรอบตามช่วงเวลาของธรรมนูญสถานศึกษา
- สรุป การรายงานคุณภาพการศึกษา เป็นการสื่อสารให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบถึงความก้าวหน้าและผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษาที่กำหนดไว้ในธรรมนูญสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

7. กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2541: 81-83) ได้กล่าวถึงกระบวนการในการประกันคุณภาพการศึกษาซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

- 1) การควบคุมคุณภาพภายใน (Internal Quality Control) เป็นส่วนที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องจัดให้มีระบบการควบคุมภายในขององค์ประกอบต่าง ๆ ในการควบคุมคุณภาพภายในนั้น ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่คิดว่าจะมีผลต่อคุณภาพ โดยใช้หลักการควบคุมคุณภาพที่เหมาะสม พร้อมทั้งมีระบบตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินการภายในด้วย
- 2) การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Auditing) หมายถึง การตรวจสอบและการดำเนินการของระบบควบคุมคุณภาพภายในที่สถาบันอุดมศึกษาได้จัดให้มีขึ้น โดยเป็นการตรวจสอบเชิงระบบ มุ่งเน้นการพิจารณาว่า สถาบันได้มีระบบการควบคุมคุณภาพหรือไม่ ได้ใช้ระบบที่พัฒนาขึ้นเพียงใด และมีขั้นตอนการดำเนินการที่จะทำให้เชื่อถือได้หรือไม่ว่าการจัดการศึกษาจะเป็นไปอย่างมีคุณภาพ

3) การประเมินคุณภาพ (Quality Assessment) หมายถึง กระบวนการประเมินผล การดำเนินงานของคณะในภาพรวมว่าเมื่อมีการใช้ระบบการประกันคุณภาพ หรือระบบควบคุม คุณภาพแล้ว ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพมากน้อยเพียงใด

สำหรับกรมวิชาการ (2542 : 3-4) ได้กล่าวถึงกระบวนการสำคัญในการประกัน คุณภาพการศึกษาประกอบด้วย การดำเนินงาน 3 ขั้นตอน คือ

1) การควบคุมคุณภาพการศึกษา เป็นการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในเพื่อการพัฒนาคุณภาพเข้าสู่มาตรฐานที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย

1.1) การกำหนดมาตรฐานการศึกษาโดยกระทรวงศึกษาธิการกำหนดมาตรฐาน การศึกษาระดับชาติ เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษากำหนดมาตรฐานการศึกษาให้ สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาชาติ และจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาไว้เพื่อใช้ในการพัฒนา คุณภาพการศึกษาต่อไป

1.2) การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน โดยกระทรวงศึกษาธิการ เขตพื้นที่การศึกษา และ/หรือต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดทำแผนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพ การศึกษาเข้าสู่มาตรฐานที่กำหนดไว้

1.3) ในด้านการพัฒนาหลักสูตร คือ การพัฒนาครูและบุคลากร ธรรมเนียม สถานศึกษา การเรียนการสอน การแนะแนว การจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล เป็นต้น โดยเน้นระบบและกลไกการปฏิบัติงานตามแผนติดตาม กำกับ การดำเนินงานอย่าง จริงจัง และต่อเนื่อง

2) การตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษา เป็นการดำเนินงาน ประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และ/หรือต้นสังกัดและกระทรวง ศึกษาธิการเพื่อยืนยัน ช่วยเหลือ สนับสนุน ใฝ่ระวัง ปรับปรุง และพัฒนาการจัดการศึกษาให้ เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดมุ่งไปสู่มาตรฐานที่ต้องการดังนี้

2.1) การตรวจสอบและทบทวนการดำเนินงานทั้งระบบด้วยตนเองของ สถานศึกษาเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และ รายงานผลต่อผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษา

2.2) การตรวจสอบและทบทวนการศึกษาของสถานศึกษาโดยเขตพื้นที่การ ศึกษาและ/หรือต้นสังกัด เพื่อส่งเสริม สนับสนุนและ/หรือใช้มาตรการในการส่งเสริมพัฒนา คุณภาพ การศึกษาให้เป็นที่ไปตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้

3) การประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษา เป็นการดำเนินงานประกันคุณภาพ ภายนอกโดยสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาเพื่อประเมินและรับรองว่า สถานศึกษาจัดการศึกษาได้คุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

ในการดำเนินงานตามกระบวนการดังกล่าว กรมวิชาการ (2542 :5-16) ได้กำหนด เป็นเป้าหมาย มาตรการและแนวการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของหน่วยงานแต่ละระดับไว้ ดังนี้

การควบคุมคุณภาพการศึกษา

เป้าหมาย

- 1) มีมาตรฐานการศึกษาระดับชาติทั้งด้านผลผลิต กระบวนการ และปัจจัย
- 2) มีนโยบาย แผนงาน และรูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจนให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินงาน
- 3) มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรการและแนวทางการดำเนินงานระดับกระทรวง

มาตรการ

- 1) กำหนดมาตรฐานการศึกษา
- 2) กำหนดนโยบาย แผนงาน รูปแบบและแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา
- 3) กำหนดแผนงาน รูปแบบ วิธีการติดตาม กำกับ และให้ความช่วยเหลือสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพและประเมินคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

แนวทางการดำเนินงาน

- 1) จัดทำและประกาศมาตรฐานการศึกษา
- 2) จัดทำและประกาศนโยบาย รูปแบบ แผนงาน แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อให้สถานศึกษา/เขตพื้นที่การศึกษานำไปเป็นแนวทางในการดำเนินงาน
- 3) จัดตั้งคณะกรรมการการประกันคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
- 4) ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษา
- 5) รมรงค์ ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน และสถาบันต่าง ๆ มีส่วนร่วมรับผิดชอบตรวจสอบคุณภาพการศึกษา
- 6) จัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

มาตรการและแนวทางการดำเนินงานระดับเขตพื้นที่การศึกษา

มาตรการ

- 1) กำหนดเป้าหมาย การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา/
ต้นสังกัดมุ่งไปสู่มาตรฐาน
- 2) กำหนดแผนงานประกันคุณภาพการศึกษา
- 3) ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาใน
เขตพื้นที่การศึกษา
- 4) รณรงค์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และสถาบันต่าง ๆ มีส่วนร่วม
รับผิดชอบตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

แนวทางการดำเนินงาน

- 1) จัดทำและประกาศเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การ
ศึกษา
- 2) จัดทำแผนงาน และแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในเขต
พื้นที่การศึกษา
- 3) ดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
ด้านปัจจัย และกระบวนการ
- 4) ประชาสัมพันธ์และประสานการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในเขต
พื้นที่การศึกษา

มาตรการและแนวทางการดำเนินงานระดับสถานศึกษา

มาตรการ

- 1) กำหนดเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพมุ่งสู่มาตรฐานการศึกษาชาติและจัดทำแผน
พัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
- 2) จัดการศึกษาด้วยระบบคุณภาพเพื่อพัฒนาไปสู่มาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

แนวทางการดำเนินงาน

- 3) กำหนดเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพและระดับคุณภาพที่พึงประสงค์
ของสถานศึกษา
- 4) จัดทำธรรมนูญสถานศึกษา/แผนพัฒนาคุณภาพร่วมกับคณะกรรมการ
สถานศึกษา
- 5) ดำเนินการบริหารจัดการศึกษาและจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมิน
ผลอย่างเป็นระบบโดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

การตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา

เป้าหมาย

- 1) มีการตรวจสอบ และทบทวนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาตนเองของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง
- 2) มีการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 3) มีการเสนอแนะสถานศึกษาที่ยังไม่ได้มาตรฐานให้ปรับปรุงแก้ไข
- 4) มีการรายงานความก้าวหน้าคุณภาพการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศ

มาตรการและแนวทางการดำเนินงานระดับกระทรวง

มาตรการ

ส่งเสริม สนับสนุนการตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา

แนวทางการดำเนินงาน

- 1) จัดทำแนวทางและตัวอย่างเครื่องมือตรวจสอบ ทบทวน คุณภาพการศึกษา
- 2) จัดทำเครื่องมือมาตรฐานประเมินคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษา
- 3) ติดตาม กำกับ ช่วยเหลือดำเนินงานตรวจสอบ ทบทวนและส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา
- 4) รายงานคุณภาพการศึกษาของประเทศ

มาตรการและแนวทางการดำเนินงานระดับเขตพื้นที่การศึกษา

มาตรการ

- 1) กำหนดกรอบและแผนการตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา
- 2) ดำเนินการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
- 3) ดำเนินการติดตามการดำเนินงานของสถานศึกษา ตามข้อเสนอแนะ การปรับปรุง แก้ไข
- 4) รายงานคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา

แนวทางการดำเนินงาน

- 1) จัดทำกรอบ แผนงานและแนวดำเนินการตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา การให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน และรักษาคุณภาพการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
- 2) ประเมินคุณภาพผู้เรียนโดยใช้เครื่องมือมาตรฐานตามมาตรฐานการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
- 3) ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
- 4) ดำเนินการทบทวนคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา
- 5) ดำเนินการให้ความช่วยเหลือสนับสนุน ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
- 6) จัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา

มาตรการและแนวทางการดำเนินงานระดับสถานศึกษา

มาตรการ

- 1) กำหนดแนวทางการตรวจสอบ ทบทวนคุณภาพการศึกษาของตนเอง
- 2) รับการตรวจสอบ ทบทวนคุณภาพการศึกษาจากเขตพื้นที่การศึกษา
- 3) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาคุณภาพการศึกษาของตนเองตามข้อเสนอแนะของเขตพื้นที่การศึกษา
- 4) ร่วมมือกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปรับปรุง แก้ไข และเร่งรัด พัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด
- 5) รายงานผลการตรวจสอบ ทบทวนคุณภาพต่อผู้ปฏิบัติ ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

เป้าหมาย

- 1) มีกรอบการประเมินและดำเนินการประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
- 2) มีการเฝ้าระวังคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่ได้รับการรับรองให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
- 3) มีการรายงานผลการรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

มาตรการและแนวทางการดำเนินงานระดับกระทรวง

มาตรการ

1) กำหนดกรอบ แนวทางการประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

2) ส่งเสริม สนับสนุนการประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษา

แนวทางการดำเนินงาน

1) จัดทำกรอบแนวทางการประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

2) สนับสนุนให้ข้อมูลสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

มาตรการและแนวทางการดำเนินงานระดับเขตพื้นที่การศึกษา

มาตรการ

1) สนับสนุนและประสานงานการประเมินและรับรองมาตรฐานการศึกษา

2) ติดตาม เฝ้าระวัง คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่ได้รับการรับรองคุณภาพแล้ว

3) รายงานผลการรับรองคุณภาพการศึกษา

แนวทางการดำเนินงาน

1) สนับสนุนและประสานงาน ดำเนินงานประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

2) ติดตาม เฝ้าระวังคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่ได้รับการรับรองคุณภาพแล้ว

3) รายงานคุณภาพการศึกษาและการรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่อสังกัดกระทรวงและสังคม

มาตรการและแนวทางการดำเนินงานระดับสถานศึกษา

มาตรการ

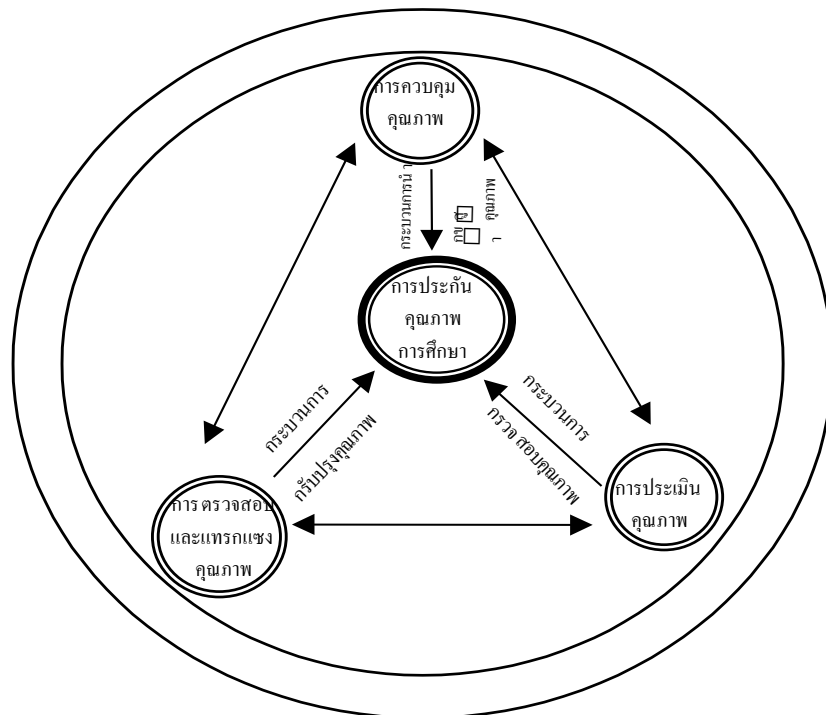
1) รับการประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษา

2) เฝ้าระวัง และทบทวนคุณภาพการศึกษาของตนเอง

แนวทางการดำเนินงาน

- 1) ศึกษาเงื่อนไขการประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษา
- 2) ทบทวนคุณภาพการศึกษาของตนเองตามเงื่อนไขและเกณฑ์การรับรองคุณภาพการศึกษา
- 3) วางแผนและขอรับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพการศึกษา
- 4) รับการประเมิน เพื่อรับรองคุณภาพการศึกษา

การดำเนินการทั้ง 3 ประการเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์และส่งผลซึ่งกันและกัน กระบวนการแทรกแซงคุณภาพการศึกษา สามารถดำเนินการทั้งในระหว่างกิจกรรมการควบคุมคุณภาพการศึกษา และในกิจกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งสรุปความสัมพันธ์ของการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการดังภาพประกอบที่ 5

ภาพประกอบที่ 5 ความสัมพันธ์ของการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ, 2541 : 4

ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 9) ได้กล่าวว่า ในการประกันคุณภาพศึกษาน่าจะมีกระบวนการดังนี้

- 1) กำหนดมาตรฐานและระดับคุณภาพของสถานศึกษา ครู และบุคลากร สื่อและวัสดุ อุปกรณ์

2) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมิน รวมทั้งผู้ประเมินและระยะเวลาของการตรวจสอบและประเมิน

3) ตรวจสอบและประเมินว่าสิ่งที่กำหนดในข้อ 1 มีครบหรือไม่ ถ้ามีจัดอยู่ในคุณภาพระดับใด

4) ตรวจสอบและประเมินว่า มีใช้ หรือปฏิบัติหรือไม่ ถ้าปฏิบัติจัดคุณภาพอยู่ในระดับใด

5) ตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติว่ามีคุณภาพและได้มาตรฐานหรือไม่

6) แจ้งผลประเมินไปยังผู้เกี่ยวข้อง

7) ปรับปรุงพัฒนาจากผลการประเมินเพื่อให้มีคุณภาพสูงขึ้น

กล่าวโดยสรุป กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วยการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน คือ

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา เป็นแนวทางการปฏิบัติที่นำสถานศึกษาเข้าสู่คุณภาพประกอบด้วยกิจกรรมการดำเนินงานที่สำคัญคือ 1) การกำหนดมาตรฐานด้านปัจจัยกระบวนการและผลผลิต 2) กิจกรรมการพัฒนาปัจจัยทางการศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน การควบคุมคุณภาพการศึกษาเป็นระบบการควบคุมภายในของสถานศึกษาซึ่งจะต้องดำเนินการจัดอย่างเป็นระบบและคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษา

2. การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา เป็นแนวปฏิบัติในการตรวจสอบการดำเนินการตามขั้นตอนการควบคุมคุณภาพการศึกษาที่สถานศึกษาได้จัดให้มีขึ้นภายในสถานศึกษา โดยมุ่งพิจารณาว่าสถานศึกษา ได้มีระบบการควบคุมคุณภาพหรือไม่ ใช้ระบบที่ได้พัฒนาขึ้นเพียงใด และมีขั้นตอนการดำเนินงานที่เชื่อถือได้หรือไม่ว่า สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญคือ 1) การประเมินความก้าวหน้าของการจัดการศึกษา และการจัดทำรายงานของสถานศึกษาต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) การติดตามตรวจสอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3) มาตรการปรับปรุงคุณภาพสถานศึกษาที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. การประเมินคุณภาพการศึกษา เป็นแนวปฏิบัติในการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาเมื่อมีการใช้ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา โดยบุคลากรในสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น ประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญคือ 1) การทบทวนคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน 2) การรับรองเพื่อประเมินมาตรฐานการศึกษาของ สถานศึกษา 3) การประเมินผลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาคุณภาพในภาพรวมของสถานศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และกรมสามัญศึกษา

1. การประกันคุณภาพการศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบดูแลสถานศึกษาที่เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีสถานศึกษาในสังกัดทั่วประเทศประมาณ 40,000 โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540: 73) ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดหลักการ นโยบาย มาตรการและเป้าหมายในการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษาดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 5-7)

1.1 หลักการ นโยบาย มาตรการ และเป้าหมาย

1.1.1 หลักการ

- 1) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระจายอำนาจในการบริหารงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ และโรงเรียน
- 2) ให้คณะกรรมการตามกฎหมาย (กปช. กปจ. กปอ.) ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1.1.2 นโยบาย

- 1) จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ทุกโรงเรียนมีมาตรฐานคุณภาพการศึกษาเท่าเทียมกัน
- 2) ส่งเสริมให้มีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อสร้างจิตสำนึกในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษาร่วมกัน
- 3) สร้างความสมดุลย์ให้เกิดขึ้นระหว่างเสรีภาพในการดำเนินการพัฒนา คุณภาพและมาตรฐานของส่วนภูมิภาคและมาตรฐานการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
- 4) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

1.1.3 มาตรการ

- 1) พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยกลไกของระบบควบคุมคุณภาพ ระบบการตรวจสอบและพัฒนาและระบบการประเมินคุณภาพ
- 2) ในปีการศึกษา 2542 ให้ทุกโรงเรียนในสังกัดเข้าสู่ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
- 3) จัดตั้งองค์กรรับผิดชอบดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในแบบเครือข่ายจากกรม จังหวัด อำเภอและโรงเรียน โดยโครงสร้างขององค์กรประกอบด้วยข้าราชการในสังกัด ข้าราชการนอกสังกัด ผู้ปกครองและประชาชนในชุมชน
- 4) พัฒนามาตรฐานระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น รวมทั้งคู่มือที่จะนำไปใช้ในการประกันคุณภาพการศึกษา โดยให้ส่วนภูมิภาคปรับ ขยายกรอบของส่วนกลางได้
- 5) พัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมดำเนินงาน
- 6) จัดให้มีการประกันคุณภาพทั้งระบบ เพื่อการรับรองมาตรฐานการศึกษาของ โรงเรียน 2 ครั้งต่อปี และมีการปรับปรุง พัฒนามาตรฐานในทุก 5 ปี หรือ 1 ครั้งในช่วงแผนพัฒนาการศึกษา 5 ปี

1.1.4 เป้าหมาย

- 1) ในปีการศึกษา 2541 บุคลากรทุกระดับมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา และสามารถดำเนินการตามนโยบายได้
- 2) ในปีการศึกษา 2542 ทุกโรงเรียนมีกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา
- 3) โรงเรียนที่ได้คุณภาพมาตรฐานของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติในช่วงแผน 8 มีดังนี้

เป้าหมายมาตรฐานระดับกรม		เป้าหมายมาตรฐานระดับสากล	
ปี 2542	15 % (4,670 โรงเรียน)	ปี 2542	2% (320 โรงเรียน)
ปี 2543	30% (9,380 โรงเรียน)	ปี 2543	5% (1,560 โรงเรียน)
ปี 2544	50% (15,570 โรงเรียน)	ปี 2544	10% (3,110 โรงเรียน)

1.2 กระบวนการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา

ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541: 12)

ขั้นตอนที่ 1 : การควบคุมคุณภาพ มีกิจกรรมสำคัญคือ

1) กำหนดมาตรฐานโรงเรียน โดยสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติพัฒนา มาตรฐานโรงเรียนที่เป็นแกนกลาง สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ปรับขยายเกณฑ์มาตรฐานเพื่อลงสู่การปฏิบัติและให้สอดคล้องกับท้องถิ่น

2) พัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานเพื่อลงสู่การปฏิบัติ โดยจัดทำแผนการดำเนินงานเตรียมความพร้อมทางด้านปัจจัยต่าง ๆ รวมทั้งบุคลากร

ขั้นตอนที่ 2 : ตรวจสอบและปรับปรุงโรงเรียน มีกิจกรรมสำคัญคือ

1) ตรวจสอบภายใน โดยให้โรงเรียนทำการประเมินตนเองในระหว่างการดำเนินงานตามแผนและเมื่อสิ้นสุดแผน

2) ตรวจสอบภายนอก โดยสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอใช้กระบวนการนิเทศ 100% เป็นยุทธศาสตร์หลัก

3) ช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนโรงเรียน โดยระดมกำลังจากทุกระดับ หน่วยงาน กลุ่มเป้าหมายสำคัญคือ โรงเรียนที่มีคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐาน

4) โรงเรียนใช้ผลการตรวจสอบทั้งภายในและภายนอกทำการปรับปรุงโรงเรียน และตั้งเป้าหมายการพัฒนาที่สูงขึ้นกว่าเดิมอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 3 : การประเมินคุณภาพ มีกิจกรรมที่สำคัญคือ

1) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ร่วมกับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดประเมินคุณภาพตามมาตรฐานโรงเรียนทุกโรงเรียน และทุก 2 ปี เพื่อจัดระดับคุณภาพโรงเรียน และติดตามความก้าวหน้าของคุณภาพโรงเรียนในภาพรวมของระดับประเทศ

2) สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดประเมินในส่วนที่เพิ่มเติม เฉพาะของจังหวัดและใช้ผลการประเมินทั้งสองส่วนคือส่วนที่ประเมินร่วมกับสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ และส่วนที่ประเมินเพิ่มเติมเฉพาะของจังหวัดเพื่อจัดระดับคุณภาพโรงเรียนตามเกณฑ์ของระดับจังหวัด

3) ปรับปรุง/พัฒนามาตรฐานทุก 5 ปี (แผนพัฒนาละ 1 ครั้ง)

1.3 แนวทางการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา

ในการดำเนินงานตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดเป็นแนวทางในการดำเนินงานไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ,2541 : 3)

1.3.1 การควบคุมคุณภาพการศึกษา

1.3.1.1 การกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษามีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

ก. ระดับกรม

- 1) จัดทำแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษา
- 2) จัดทำมาตรฐาน โรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย 24 มาตรฐาน

ฐาน44 ตัวชี้วัด

ข. ระดับจังหวัด/อำเภอ

ปรับ/เพิ่มขยายมาตรฐานให้สอดคล้องกับท้องถิ่น

ค. ระดับสถานศึกษา

ปรับ เพิ่ม/ขยายมาตรฐานให้สอดคล้องกับท้องถิ่น

1.3.1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

ก. ระดับกรม

- 1) จัดทำข้อมูลพื้นฐานและระบบสารสนเทศ
- 2) กำหนดนโยบาย
- 3) พัฒนาบุคลากร
- 4) จัดทำแผนการดำเนินงานของหน่วยงาน
- 5) จัดทำสื่อเสริมประสบการณ์ให้หน่วยงาน/โรงเรียน

ข. ระดับจังหวัด/อำเภอ

- 1) จัดทำข้อมูลพื้นฐานของระบบสารสนเทศ
- 2) กำหนดเป้าหมาย
- 3) พัฒนาบุคลากร
- 4) จัดทำแผนการดำเนินงานของหน่วยงาน
- 5) จัดทำสื่อเสริมประสบการณ์ให้โรงเรียน

ค. ระดับสถานศึกษา

- 1) จัดทำข้อมูลพื้นฐานและระบบสารสนเทศ

- 2) กำหนดเป้าหมาย
- 3) จัดทำแผนการดำเนินงานของโรงเรียน

1.3.2 การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

ก. ระดับกรม

เป็นแกน

- 1) กำหนดแผนการตรวจสอบภายนอกใช้กิจกรรมการนิเทศ 100%
- 2) ดำเนินการตรวจสอบภายนอก
- 3) ประเมินและรายงานความก้าวหน้า
- 4) กำหนดมาตรการช่วยเหลือโรงเรียนที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์
- 5) ประเมินความก้าวหน้าของหน่วยงานทุกระดับ

ข. ระดับจังหวัด / อำเภอ

เป็นแกน

- 1) กำหนดแผนการตรวจสอบภายนอกใช้กิจกรรมการนิเทศ 100%
- 2) ดำเนินการตรวจสอบตามแผน
- 3) ประเมินและรายงานความก้าวหน้า
- 4) กำหนดมาตรการช่วยเหลือของหน่วยงานในจังหวัด/อำเภอ

ค. ระดับสถานศึกษา

โรงเรียน โดยเน้นการประเมินตนเอง

- 1) ดำเนินการตามแผนของโรงเรียนและตรวจสอบคุณภาพภายใน
- 2) รายงานความก้าวหน้า
- 3) ร่วมวางแผน การตรวจสอบจากภายนอกและให้ความร่วมมือ
- 4) นำผลไปปรับปรุง พัฒนาคุณภาพโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

1.3.3 การประเมินคุณภาพการศึกษา มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

ก. ระดับกรม

- 1) แต่งตั้งคณะกรรมการประเมิน
- 2) กำหนดกระบวนการประเมินและการรับรอง
- 3) จัดทำกรอบและเครื่องมือการประเมิน
- 4) พัฒนาเครื่องมือ
- 5) ดำเนินการประเมินและรายงานผลเพื่อขอรับรอง

- 6) นำผลการประเมินไปใช้พัฒนาคุณภาพนักเรียน
 ข. ระดับจังหวัด/อำเภอ /สถานศึกษาไม่ได้กำหนดแนวทางที่ชัดเจนไว้

2. การประกันคุณภาพการศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวง ศึกษาธิการรับผิดชอบดูแลสถานศึกษาในระบบโรงเรียนที่เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาทั้งสายสามัญและอาชีพ ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ได้มีนโยบายพัฒนาคุณภาพโรงเรียนเอกชนทุกระดับ ทุกประเภท โดยได้มีโครงการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพและการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาขึ้น และได้กำหนดเป็นหลักการ จุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2541 ก : 5-6)

2.1 หลักการ จุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์

2.1.1 หลักการ การประกันคุณภาพและการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน คาดหวังให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชน ผู้ความเป็นเลิศอย่างต่อเนื่อง อันจะนำมาซึ่งความมีมาตรฐานทางการศึกษาในระดับสากลต่อไปนั้น จำเป็นจะต้องอาศัยหลักการให้อิสระและความคล่องตัวในการบริหารและจัดการ โดยผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นผู้นำในการพัฒนาและเปิดโอกาสให้สังคม หรือหน่วยงานภายนอกมีส่วนร่วมในการพัฒนาและเข้าไปตรวจสอบได้

2.1.2 จุดมุ่งหมาย

- 1) เพื่อกระตุ้นให้โรงเรียนเอกชน ได้พัฒนาตนเองถึงระดับมาตรฐานการศึกษาที่นำมาใช้เพื่อการประกันคุณภาพการจัดการศึกษาในเรื่องนั้น ๆ อย่างต่อเนื่อง
- 2) เพื่อให้สาธารณชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ได้รับทราบเกิดความเชื่อมั่นใจต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2.1.3 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของการศึกษาเอกชนทุกระดับทุกประเภทเพื่อเป็นการกระตุ้นและสร้างความมั่นใจแก่โรงเรียนเอกชน ในการสร้างระบบการควบคุมคุณภาพภายใน และรับการตรวจสอบคุณภาพจากภายนอก

2) เพื่อสร้างความมั่นใจเรื่องคุณภาพการศึกษาให้กับบุคคล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าโรงเรียนเอกชนเป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน

3) เพื่อยกมาตรฐานคุณภาพการศึกษาเอกชนให้เป็นที่ยอมรับ

2.2 กระบวนการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา

ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2541 ข: 3-4)

2.2.1 โรงเรียนประกันคุณภาพการศึกษา ด้วยกระบวนการบริหารและจัดการอย่างมืออาชีพ เช่นวางแผนการพัฒนา หรือจัดทำธรรมนูญโรงเรียน ดำเนินงานตามแผน กำกับติดตาม ประเมินและปรับปรุงงานและประเมินตนเองเพื่อสรุปแผนพัฒนาหรือธรรมนูญโรงเรียนและรายงานผู้เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

2.2.2 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ให้การรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน เมื่อสามารถมั่นใจได้ว่า โรงเรียนจัดการศึกษาที่มีคุณภาพได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยโรงเรียนต้องเสนอรายงานการประเมินตนเอง มีคณะกรรมการไปตรวจสอบการดำเนินงานและมีการประเมินจากรายงานการตรวจสอบเพื่อพิจารณาให้การรับรองแยกแต่ละระดับการศึกษา/ หลักสูตร/รับรองครั้งหนึ่งเป็นระยะเวลา 5 ปี

2.3.1 การควบคุมคุณภาพการศึกษา

2.3.1.1 การกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษา มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

ก. ระดับกรม

กำหนดปัจจัยและเกณฑ์เบื้องต้นที่จะพัฒนาโรงเรียนสู่คุณภาพ มีทั้งหมด 7 ปัจจัย 76 ตัวชี้คุณภาพ

ข. ระดับจังหวัด/อำเภอ

ไม่ได้กำหนดเป็นแนวปฏิบัติไว้ชัดเจน

ค. ระดับสถานศึกษา

1) วิเคราะห์สภาพความต้องการพัฒนาโรงเรียนตามปัจจัยเกณฑ์ตัวชี้คุณภาพและกำหนดความต้องการ จุดเน้น หรือจุดพัฒนา

2) จัดทำธรรมนูญโรงเรียน

2.3.1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน มีแนวทางปฏิบัติดังนี้

ก. ระดับกรม

จัดทำคู่มือการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพและการขอรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

ข. ระดับจังหวัด/อำเภอ

ประสานการดำเนินงานระหว่างสถานศึกษาและกรมเจ้าสังกัด

ค. ระดับสถานศึกษา

- 1) จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี
- 2) ดำเนินงาน/โครงการ/กิจกรรมตามแผน
- 3) อำนวยความสะดวก/ช่วยเหลือ/แนะนำและนิเทศให้การทำงานเป็นไปตามแผน

2.3.2 การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

ก. ระดับกรม

- 1) จัดทำคู่มือแนวทางการดำเนินงานการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน
- 2) ประสานงานกับโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อแจ้งแนวทางการดำเนินงานการประกันคุณภาพและการขอรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา
- 3) ให้ความร่วมมือในการร่วมพัฒนาโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ ตามความเหมาะสมและความต้องการของโรงเรียน เช่นการนิเทศ การติดตาม และการเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการโรงเรียน

ข. ระดับจังหวัด /อำเภอ

- 1) ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานประกันคุณภาพและการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน
- 2) ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมพัฒนาโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ ตามความเหมาะสมและความต้องการของโรงเรียน เช่นการนิเทศ การติดตาม และการเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการโรงเรียน

ค. ระดับสถานศึกษา

- 1) สร้างเครื่องมือกำหนดบุคลากรและแผนสำหรับการติดตามและตรวจสอบ

- 2) ควบคุม กำกับ ดูแลและตรวจสอบตามแผนการดำเนินงานของโรงเรียน
- 3) นำผลที่ได้จากการติดตาม ตรวจสอบมาประเมิน และสรุปผลการดำเนินงานเพื่อรายงานภายใน
- 4) นำผลการประเมินมาแก้ไขปัญหา ปรับปรุงและพัฒนางานต่อไป

2.3.3 การประเมินคุณภาพการศึกษา มีแนวทางในการดำเนินงานดังนี้

ก. ระดับกรม

- 1) ตรวจสอบคุณภาพและให้การรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา
- 2) เผยแพร่รายชื่อโรงเรียนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

ข. ระดับจังหวัด /อำเภอ

ไม่ได้กำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน

ค. ระดับสถานศึกษา

- 1) เตรียมรับการประเมิน โดยการกำหนดผู้รับผิดชอบในการประเมิน กำหนดวัตถุประสงค์และหัวข้อในการประเมิน และสรุปผลการประเมิน
- 2) ดำเนินการประเมิน โดยการเก็บข้อมูลตามวิธีการและเครื่องมือที่กำหนด วิเคราะห์ ประมวลผล และสรุปผลการประเมิน
- 3) รายงานการประเมินตนเอง โดยรายงานผู้ที่เกี่ยวข้อง และเตรียมการรายงานเพื่อขอรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

3. การประกันคุณภาพการศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา

กรมสามัญศึกษาเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ รับผิดชอบดูแลสถานศึกษาที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ปัจจุบันกรมสามัญศึกษา ได้กำหนดนโยบาย มาตรการ และเป้าหมายในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้ (หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา , 2542 : 4-6)

3.1 นโยบาย มาตรการ และเป้าหมาย

3.1.1 นโยบาย

- 1) เร่งพัฒนาให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานทัดเทียมกัน โดยมุ่งเน้นให้มีการควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพ ตลอดจนการประเมินและรับรองคุณภาพ การศึกษา
- 2) ส่งเสริมให้สถานศึกษามีการพัฒนาเข้าสู่การประกันคุณภาพ การศึกษา และรักษามาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาไว้ โดยมีกลไกการควบคุมคุณภาพ และการตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพภายในที่เหมาะสม
- 3) สนับสนุนและส่งเสริมความร่วมมือ กับหน่วยงาน องค์กรและ สถาบันต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการประกันคุณภาพการศึกษา และเผยแพร่ข่าวสาร เกี่ยวกับคุณภาพ การจัดการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัด
- 4) ส่งเสริมให้มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ช่วยเหลือ สนับสนุน การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐานการศึกษา และสนับสนุนให้สถาน ศึกษาได้รับการประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

3.1.2 มาตรการ

- 1) จัดตั้งองค์กรเพื่อพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งในระดับ เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา
- 2) จัดให้มีมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในระดับมัธยมศึกษาทั้งด้าน ปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต
- 3) พัฒนาคู่มือผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารการศึกษา ให้เข้าสู่มาตรฐานวิชาชีพ
- 4) จัดหาและพัฒนาสื่อ เอกสาร คู่มือการจัดการเรียนการสอน การ นิเทศ การบริหาร จัดการ และแนวดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา
- 5) ให้สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา มีข้อมูลสารสนเทศด้านการ ศึกษาที่มีประสิทธิภาพ
- 6) ประชาสัมพันธ์ สร้างความร่วมมือให้ชุมชนได้เข้าใจและมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
- 7) พัฒนาระบบการนิเทศ กำกับ ติดตามที่มีประสิทธิภาพ เพื่อช่วยเหลือ และสร้างขวัญกำลังใจให้สถานศึกษา ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

8) ประสานกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง ให้ดำเนินการประเมินสถานศึกษาที่ได้ผ่านการตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษาภายในเพื่อขอรับการรับรองผลการ ประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก

9) จัดทำรายงานความก้าวหน้าการประกันคุณภาพการศึกษาเสนอต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

10) จัดให้มีมาตรการในการรักษามาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่ผ่านการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาแล้ว โดยให้มีการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาปีละ 1 ครั้ง เพื่อเตรียมรับการประเมินคุณภาพการศึกษาจากภายนอกอย่างน้อย 5 ปีต่อครั้ง

11) จัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาและนำผลมาปรับปรุงแก้ไข

3.1.3 เป้าหมาย

1) ในปี พ.ศ 2542 สถานศึกษาทุกแห่งมีการดำเนินการประกัน คุณภาพ การศึกษา

2) ภายในปี 2543 สถานศึกษาที่ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาผ่านการประเมินผลหรือตรวจสอบและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาภายใน

3) ภายในปี 2545 สถานศึกษาที่ดำเนินการจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาผ่านการประเมินและรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 30

4) ภายในปี 2548 สถานศึกษาที่ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาผ่านการประเมินและรับรองมาตรฐานคุณภาพไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60

5) ภายในปี 2550 สถานศึกษาที่มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทุกแห่งผ่านการประเมินและรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

3.2 กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา

ประกอบด้วยกระบวนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน คือ (หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา , 2542 : 9-11)

3.2.1 การควบคุมคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อเข้าสู่คุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วยการดำเนินงานดังต่อไปนี้

3.2.1.1 การกำหนดมาตรฐานการศึกษา

3.2.1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา พัฒนาปัจจัยทางการศึกษา ได้แก่ ครู ผู้บริหารสถานศึกษาศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารการศึกษา การบริหารจัดการ การเรียนการสอน ปัจจัยเอื้ออำนวยทางการศึกษา

3.2.2 การตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วยการดำเนินงานดังต่อไปนี้

3.2.2.1 การตรวจสอบคุณภาพภายในของสถานศึกษา

3.2.2.2 การตรวจสอบคุณภาพภายในของเขตพื้นที่การศึกษา

3.2.2.3 มาตรการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่ไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐาน

3.2.3 การประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ประกอบด้วยการดำเนินงานการประเมินและรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา หรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง

3.3 แนวทางการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา

กรมสามัญศึกษา ได้กำหนดแนวทางในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาไว้ 3 ระดับ คือระดับกรม ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับสถานศึกษา แต่ละระดับมีแนวทางในการดำเนินงานดังนี้ (หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา , 2542 : 12-16)

3.3.1 การควบคุมคุณภาพการศึกษา

3.3.1.1 การกำหนดมาตรฐานการศึกษา มีแนวทางในการดำเนินงานดังนี้

ก. ระดับกรม

กำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษามี 26 มาตรฐาน 130 ตัวชี้

ข. ระดับเขตพื้นที่การศึกษา

1) จัดทำมาตรฐานและประกาศมาตรฐาน

2) จัดทำเครื่องมือ คู่มือการจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษา

3) เผยแพร่มาตรฐานและคู่มือให้สถานศึกษารับทราบและ

นำสู่การปฏิบัติ

4) นิเทศ กำกับ ติดตาม สถานศึกษา

ค. ระดับสถานศึกษา

- 1) ปรับ/เพิ่มมาตรฐานให้สอดคล้องกับสภาพสถานศึกษา
- 2) จัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา
- 3) รายงานผลการดำเนินงานให้หน่วยงานต้นสังกัด เผยแพร่

ต่อสาธารณชน

3.3.1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

ก. ระดับกรม

ไม่ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติไว้

ข. ระดับเขตพื้นที่การศึกษา

1) จัดทำแผนพัฒนาครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในเขต

พื้นที่การศึกษา

2) กำหนดรูปแบบหลักสูตรแนวทางพัฒนาครูและ

บุคลากรที่เกี่ยวข้อง

3) ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาพัฒนาบุคลากรเป็น

ระยะๆ อย่างต่อเนื่อง

4) จัดทำคู่มือการประกันคุณภาพการศึกษา

5) ฝึกอบรมวิทยากรแกนนำ

6) นิเทศ กำกับ ติดตาม ให้สถานศึกษาจัดทำคู่มือต่าง ๆ

7) สนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษา

ค. ระดับสถานศึกษา

1) จัดทำแผนพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับเขตพื้นที่

การศึกษา

2) ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจ

และยินยอมพร้อมใจดำเนินงานให้เกิดการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาและดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรฐาน

3) ระดมความช่วยเหลือจากชุมชนและท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

3.3.2 การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

ก. ระดับกรม

ไม่ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติไว้

ข. ระดับเขตพื้นที่การศึกษา

- ของของสถานศึกษา
- สถานศึกษา
- เรื่องคุณภาพ
- 1) จัดทำเครื่องมือ คู่มือการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายใน
 - 2) ฝึกอบรมวิทยากรแกนนำ การตรวจสอบคุณภาพภายในของ
 - 3) นิเทศ กำกับ ติดตาม ให้สถานศึกษาประเมินความก้าวหน้าในเรื่องคุณภาพ
 - 4) จัดทำรายงานความก้าวหน้าในภาพรวมของเขตพื้นที่การศึกษา
 - 5) จัดทำระบบการตรวจสอบ
 - 6) นิเทศ กำกับ ติดตาม ให้สถานศึกษาดำเนินการตามมาตรการปรับปรุงคุณภาพ

ค. ระดับสถานศึกษา

- ภาพการจัดการศึกษา
- และเขตพื้นที่การศึกษา
- 1) ประเมินความก้าวหน้าในเรื่องคุณภาพของสถานศึกษาและคุณภาพการจัดการศึกษา
 - 2) จัดทำรายงานความก้าวหน้าเสนอต่อผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และเขตพื้นที่การศึกษา
 - 3) นำมาตรการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาไปดำเนินการ
 - 4) จัดทำรายงานผลการตรวจสอบ และปรับปรุงคุณภาพการศึกษาเสนอต่อเขตพื้นที่การศึกษาและสาธารณชน

3.3.3 การประเมินคุณภาพการศึกษา มีแนวทางดำเนินงาน ดังนี้

ก. ระดับกรม

ไม่ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติไว้

ข. ระดับเขตพื้นที่การศึกษา

- และให้การรับรองมาตรฐานคุณภาพของสถานศึกษา
- 1) วางแผนและประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อประเมิน
 - 2) ติดตามผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
 - 3) นิเทศ สนับสนุน ช่วยเหลือเพื่อรักษามาตรฐานคุณภาพการศึกษา
 - 4) รายงานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่อสาธารณชน

ค. ระดับสถานศึกษา

- 1) ศึกษาแนวทางการประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษา
- 2) วางแผนการดำเนินการเพื่อขอรับการประเมินคุณภาพการศึกษา
- 3) รับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพการศึกษา

- 4) จัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่อสาธารณชน
- 5) เฝ้าระวังและรักษาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ความหมายของการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำว่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Basic Education) เป็นคำที่มีความหมายหลากหลาย ในสหรัฐอเมริกา การศึกษาขั้นพื้นฐานหมายถึง การสอนให้มีทักษะในการสื่อสาร คิดคำนวณ และเข้าสังคมเพื่อให้บุคคลสามารถอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณเป็น สามารถค้นคว้าหาความรู้ต่อไปได้รู้จักโลกแห่งการงาน หน่วยสวัสดิการสังคมทำงานกับนายจ้างได้ รู้จักการบริโภคที่เหมาะสม รู้จักการปรับปรุงสุขภาพ ([http : // www.onec.go.th](http://www.onec.go.th), 2542 อ้างจาก Cartwright, 1970 : 407) ส่วนของคํารยูเนสโกได้ให้นิยามไว้ว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการศึกษาสำหรับคนทุกเพศ ทุกวัย ให้มีโอกาสได้เรียนรู้ทั่วไปที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ปลูกฝังให้เกิดความอยากเรียน อยากรู้ มีทักษะในการเรียนด้วยตัวเอง รู้จักถาม สังเกต วิเคราะห์ ตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น (<http://www.onec.go.th>,2542.อ้างจาก Edgar Faure, 1972:162)

สำหรับพนม พงษ์ไพบูลย์ (2542: 2) ได้ให้ความหมายว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานคือ การศึกษาที่จำเป็น ที่เป็นประโยชน์เพื่อให้ผู้เรียนได้มีพื้นฐานและฐานที่แข็งแรง มั่นคง เพียงพอกับการ (1) ดำรงชีวิตที่ดีในวันข้างหน้า (2) อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดีในสังคมอย่างมีความสุข (3) สามารถประกอบการทำงาน อาชีพ เพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ และ(4) สามารถพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้า มีส่วนร่วมกับผู้อื่นในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ

ส่วนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายของการศึกษาขั้นพื้นฐานว่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายความว่าการศึกษาก่อนอุดมศึกษา (ราชกิจจานุเบกษา ,2542 : 2)

จึงสรุปได้ว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการศึกษาที่จำเป็นสำหรับทุกคน เพื่อให้เขามีความรู้ ความสามารถที่จะพัฒนาตนเองต่อไปได้ในวันข้างหน้า สามารถที่จะประกอบการทำงานเลี้ยงตัวเองได้ และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมเป็นการศึกษาที่จัดให้ตั้งแต่ระดับก่อนวัยเรียนไปจนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

2. วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สงข ลักษณ์ (2541 : 38) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ว่า เพื่อให้ผู้เรียนสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีพัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมเหมาะสมกับวัย มีความรู้คู่คุณธรรมที่จะดำรงชีวิตอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างเป็นสุขบนพื้นฐานความเป็นไทยอย่างมีศักดิ์ศรี และภาคภูมิใจ สามารถพึ่งตนเองมีทักษะที่จะแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะเบื้องต้นในการประกอบอาชีพ มีวิสัยทัศน์กว้างไกลพอที่จะรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมโลก มีจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีความมุ่งมั่น ในการอนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาไทย

3. สภาพปัจจุบันและผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.1 ด้านการเข้าเรียน

ระดับก่อนประถมศึกษา ในปี 2537 มีผู้เข้ารับการเตรียมความพร้อมจำนวน 2,121,294 คน คิดเป็นร้อยละ 65.4 ของประชากรกลุ่มอายุ 3-5 ปี เพิ่มจากปี 2530 ซึ่งจัดบริการได้ 1,328,904 คน คิดเป็นร้อยละ 35.8 ของประชากรกลุ่มอายุเดียวกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540 ข : 27) จากตัวเลขดังกล่าวแม้เด็กปฐมวัยจะได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนเข้ารับการศึกษาระดับประถมศึกษาในอัตราที่เพิ่มขึ้น แต่ยังมีผู้ที่ไม่ได้รับการเตรียมความพร้อมถึงร้อยละ 34.6 ซึ่งจะเป็นกลุ่มที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาต่าง ๆ

ระดับประถมศึกษา ในปี 2537 โรงเรียนที่เปิดสอนระดับประถมศึกษามีทั้งสิ้น 34,070 โรง กระจายอยู่ทั่วประเทศเฉลี่ยประมาณ 2 หมู่บ้านต่อ 1 โรง แม้ว่าการประถมศึกษาจะเป็นการศึกษาภาคบังคับแต่ไม่สามารถจัดให้เด็กทุกคนเข้าเรียนอย่างทั่วถึง ในปี 2537 มีเด็กวัยเรียนที่ได้เรียนในระดับประถมศึกษาร้อยละ 93.8 ของประชากรกลุ่มอายุ 6-11 ปี ที่เหลืออีกร้อยละ 6.2 หรือประมาณ 400,000 กว่าคนซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กกลุ่มด้อยโอกาส ต่าง ๆ เช่น ยากจน อยู่ในชนบท และพื้นที่ห่างไกล อพยพเร่ร่อนไร้สัญชาติ ผู้บกพร่องทางร่างกายและปัญญา เป็นต้น ยังพลาดและขาดโอกาสได้รับการศึกษาภาคบังคับระดับประถมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2540 ข : 28)

ระดับมัธยมศึกษา อัตรานักเรียนจบประถมศึกษาเข้าเรียนระดับมัศึกษามีปริมาณเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก จากร้อยละ 53.7 ในปี 2533 เป็นร้อยละ 90.2 ในปี 2539 ด้วยความพยายามที่จะขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจาก 6 ปี (ระดับประถมศึกษา) เป็น 9 ปี (ระดับ

มัธยมศึกษาตอนต้น) แต่จากที่เด็กวัยประถมศึกษาเข้าเรียนไม่ครบ 100% (90%) จึงอาจกล่าวได้ว่าการเข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอยู่ในระดับประมาณ 80% ของกลุ่มอายุ (กมล สุค ประเสริฐ และสุนทร สุนันท์ชัย, 2540: 3) แสดงให้เห็นว่ายังมีกลุ่มอายุในวัยนี้อีกประมาณร้อยละ 20 ที่ควรจะได้รับการศึกษาในระดับนี้ สำหรับการเข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนส่วนใหญ่เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจะเข้าเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งสายสามัญและอาชีพ

3.2 ด้านกระบวนการศึกษา

ระดับก่อนประถมศึกษา โดยทั่วไปจะจัดในโรงเรียนประถมศึกษา นอกจากนี้ยังมี ศูนย์เด็กเล็กที่วัดจัดขึ้น และโรงเรียนเอกชน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเขตชุมชน การจัดการศึกษาในระดับนี้ยังจะต้องได้รับการพิจารณาปรับปรุงในเรื่องต่าง ๆ อีก เช่น การจัดครูที่ได้รับการฝึกอบรมให้เข้าสอนในโรงเรียน การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ตลอดจนกรอบหลักสูตร การเรียนการสอน การพัฒนาสื่อ โดยทั่วไปเด็กก่อนประถมศึกษาจะได้รับบริการด้านพัฒนา การด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาเป็นสำคัญ

ระดับประถมศึกษา แม้จะได้ปฏิบัติตามแผนพัฒนาการศึกษามาอย่างต่อเนื่องแต่ด้านคุณภาพของการประถมศึกษายังมีความเคลือบแคลงสงสัยทั้งที่เกี่ยวเนื่องเรื่องคุณภาพ หรือทักษะพื้นฐานเดิมของเด็ก ความสามารถในการสอนของครู ความพร้อมของสื่อในการเรียนการสอน ความช่วยเหลือของผู้ปกครอง และความเป็นหุ้นส่วนของนักวิชาการและสถาบันการศึกษา ระดับสูงในพื้นที่ และที่สำคัญคือการบริหารจัดการ และความรับผิดชอบต่อคุณภาพการศึกษาของ คณะกรรมการโรงเรียน ทำให้การเรียนการสอนในระดับนี้ไม่สร้างประสบการณ์จริงให้แก่ผู้เรียนเท่าที่ควร (<http://www.onec.go.th,2542> : 6)

ระดับมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่ยังเป็นการเรียนแบบเดิมคือการเตรียมผู้เรียนเข้าสู่ มหาวิทยาลัย ด้วยระบบติว มากกว่าการสร้างประสบการณ์ ขาดมาตรฐานด้านการปฏิบัติงานแก่นักเรียน ครูทำหน้าที่เป็นผู้สอนผู้บอกแทนที่จะทำหน้าที่ในการป้อนข้อมูลและสารสนเทศให้นักเรียน นักเรียนปัจจุบันยังเป็นเพียงผู้ฟังและผู้จดบันทึก แทนที่จะเป็นผู้นำโดยนำเอาข้อมูลความรู้มาจัดสร้างให้เป็นความรู้ใหม่ขึ้น สมรรถนะของนักเรียนมัธยมด้านความรู้ ความคิดยังอยู่ในระดับต่ำทุกด้าน โดยเฉพาะ ในวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ความสามารถในวิชาภาษาไทยและภาษาอังกฤษอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องปรับปรุง (<http://www.onec.go.th,2542> : 6)

3.3 ด้านผลลัพธ์ของการศึกษา

ระดับก่อนประถมศึกษา ผลลัพธ์ที่ต้องการคือ การสร้างความพร้อมและวุฒิภาวะ ให้แก่เด็กแต่ในทางปฏิบัติโรงเรียน/ศูนย์เด็กเล็กหลายแห่ง กลับมุ่งเน้นไปที่การเรียนหนังสือ การให้เด็กอ่านหนังสือโดยการบังคับจะเป็นการทำร้ายจิตใจเด็ก ทำให้เด็กเบื่อหน่ายต่อระบบโรงเรียนตั้งแต่แรกการเล่นและการเรียนของเด็กวัยนี้ จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบ

ระดับประถมศึกษา การเรียนการสอนในระดับประถมศึกษายังไม่ได้คุณภาพเท่าที่ควร การเรียนการสอนยังมุ่งเน้นความจำ ขาดการให้เด็กปฏิบัติที่เป็นชีวิตจริง มาตรฐานที่คำนึงถึงยังเป็นมาตรฐานด้านเนื้อหาสาระตามหลักสูตร แต่ขาดมาตรฐานด้านทักษะและการปฏิบัติงาน การประเมินผลยังมุ่งเน้นรายงานเป็นระดับคะแนน มากกว่ารายงานว่าเด็กทำอะไรได้บ้าง อัตราซ้ำชั้นของนักเรียน ในระดับประถมศึกษา โดยเฉลี่ยมีแนวโน้มลดลงตามลำดับ จากร้อยละ 3.6 ในปี 2530 เป็นร้อยละ 2.8 ในปี 2536 โดยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีอัตราซ้ำชั้นสูงสุด ร้อยละ 7 (กมล สุดประเสริฐ และสุนทร สุนันทชัย, 2540 : 4)

ระดับมัธยมศึกษา ในระดับนี้ต้องการผลลัพธ์ที่เกิดทักษะหลายๆ อย่างขึ้นกับตัวผู้เรียน ทั้งทักษะด้านการอ่าน การเขียน การคิดเลข และทักษะการคิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์ ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์ความรู้ขึ้นเอง โดยเพิ่มพูนสติปัญญาอย่างหลากหลาย ทั้งด้านมิติสัมพันธ์ ดนตรีสัมพันธ์ ภาษา การคิดคำนวณ ความสามารถทางกาย การปรับตัวเข้ากับสังคม ปัจจุบันพบว่าความสามารถของนักเรียนสองอย่างที่มุ่งเน้นเป็นอันมาก คือ ภาษา และคณิตศาสตร์แต่ผลที่ได้เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ แล้วยังอยู่ในขั้นที่ไม่น่าพอใจ (กมล สุดประเสริฐ และสุนทร สุนันทชัย, 2540 : 4)

สรุป การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยภาพรวมยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจทั้งในด้านการเข้าเรียน ด้านกระบวนการศึกษาและด้านผลลัพธ์ของการศึกษา กล่าวคือ ในด้านการเข้าเรียนแต่ละระดับยังมีเด็กบางส่วนที่ไม่ได้รับการเตรียมความพร้อม หรือเข้าเรียนเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรกลุ่มอายุ ด้านกระบวนการศึกษา การเรียนการสอนส่วนใหญ่ยังเน้นที่การท่องจำ ครูยังใช้ระบบการเรียนการสอนแบบเก่า เน้นการเรียนเพื่อสอบเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัย ส่วนด้านผลลัพธ์ของการศึกษานั้น เด็กในระดับก่อนประถมศึกษาส่วนใหญ่ได้รับการเตรียมความพร้อมที่ไม่ถูกวิธี เช่น การเร่งให้เด็กอ่าน เขียน ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาความสามารถของเด็กด้านทักษะการคิด วิเคราะห์ ยังต้องได้รับการปรับปรุง โดยเฉพาะความสามารถทางด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษยังสู้ประเทศเพื่อนบ้านบางประเทศไม่ได้

4. การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ระบุไว้ในมาตรา 43 ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้ อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (สภาร่างรัฐธรรมนูญ, 2540 : 9) สำหรับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้ระบุเกี่ยวกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้มีสาระสำคัญใน 5 เรื่องดังต่อไปนี้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2542 : 4-5)

- 1) สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยเสมอภาค ทุกคน ทุกฝ่ายมีหน้าที่จัดและสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2) หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาชุมชน สังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3) การบริหาร รัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ตามความพร้อม
- 4) หน่วยบริหารการศึกษาของรัฐ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐขึ้นต่อเขตพื้นที่การศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 5) ครูและบุคลากรทางการศึกษา ทุกคนต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูและเป็นข้าราชการครูในสังกัดองค์กรกลางบริหารงานบุคคลในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งกระจายอำนาจให้เขตพื้นที่การศึกษาเป็นผู้บริหาร

กรมวิชาการ (2542ข : 29) ได้เสนอแนะว่าการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดประสิทธิภาพนั้น ผู้เกี่ยวข้องจะต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนและปฏิบัติตามหน้าที่ดังนี้

- 1) ผู้เรียน ต้องมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น
- 2) ผู้สอน คือผู้จัดการ ต้องวางแผนการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้แนะนำ ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ ช่วยพัฒนาผู้เรียน ช่วยตกแต่งความรู้ของผู้เรียน ให้สมบูรณ์ ให้เรียนอย่างมีความสุข มีอิสระภาพให้ความรัก ให้ความมั่นคง ให้ข้อมูลย้อนกลับทางทรัพยากรการเรียนรู้ และสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้
- 3) ผู้บริหาร จะต้องสร้างความตระหนักให้บุคคลในสถานศึกษามุ่งมั่นในคุณภาพและบริหารจัดการ ให้สถานศึกษามีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนดไว้ในแต่ละช่วงชั้น
- 4) ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา รวมทั้งมีบทบาทในการกำกับ ดูแลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

5) คณะกรรมการสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุน กำกับ ดูแลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

สรุป ปัจจุบันรัฐได้มีนโยบายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างชัดเจนโดยได้กำหนดเป็นกฎหมายทั้งในกฎหมายรัฐธรรมนูญ และ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แสดงให้เห็นว่าในอนาคตไม่ว่ารัฐบาลชุดไหนจะเข้ามาบริหารประเทศนโยบายในการจัดการศึกษาดังกล่าวก็จะไม่เปลี่ยนไป สาระสำคัญที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นั้นมี 5 ประการด้วยกัน คือเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ทางการศึกษา หลักสูตร การบริหารหน่วยบริหารการศึกษาของรัฐ ครูและบุคลากรทางการศึกษา

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพนั้นทุกฝ่ายคือผู้เรียน ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และคณะกรรมการ โรงเรียนจะต้องให้ความร่วมมือและรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง สถานศึกษาจะต้องนำระบบการประกันคุณภาพศึกษามาใช้

5. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดปัตตานี

5.1 หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จังหวัดปัตตานีมีหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 3 หน่วยงานคือ (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปัตตานี , 2542:13-15)

5.1.1 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี รับผิดชอบโรงเรียนที่เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มีจำนวนโรงเรียนทั้งสิ้น 326 โรงเรียน จำนวนนักเรียน 90,359 คน จำนวนครู 4,136 คน

5.1.2 สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดปัตตานี รับผิดชอบโรงเรียนที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา มีจำนวนทั้งสิ้น 17 โรงเรียน จำนวนนักเรียน 12,513 คน จำนวนครู 766 คน

5.1.3 สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปัตตานี รับผิดชอบโรงเรียนที่เปิดสอน ระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาทั้งสายสามัญและอาชีพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน มีจำนวนทั้งสิ้น 55 โรงเรียน จำนวนนักเรียน 28,759 คน จำนวนครู 700 คน

5.2 การเข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปัตตานี (2542ข : 26) ได้สรุปข้อมูลการเข้ารับการ

ศึกษาของประชากรกลุ่มอายุ 6-17 ปีในแต่ละระดับดังนี้

5.2.1 ระดับก่อนประถมศึกษา ประชากรกลุ่มอายุ 3-5 ปี จำนวน 36,078 คน เข้ารับการเตรียมความพร้อมจำนวน 27,412 คน คิดเป็นร้อยละ 75.98

5.2.2 ระดับประถมศึกษา ประชากรกลุ่มอายุ 6-11 ปี มีจำนวน 64,475 คน เข้าเรียนจำนวน 60,025 คน คิดเป็นร้อยละ 93.10

5.2.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ประชากรกลุ่มอายุ 12 - 14 ปี จำนวน 33,556 คน เข้าเรียนจำนวน 26102 คน คิดเป็นร้อยละ 77.79

5.2.4 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ประชากรกลุ่มอายุ 15-17 ปี จำนวน 33,879 คน เข้าเรียนจำนวน 14,920 คน คิดเป็นร้อยละ 44.04

5.3 ผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาในระดับชั้น ป.6 ม.3 ม.6

จังหวัดปัตตานีได้จัดให้มีการประเมินคุณภาพการศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2540 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2541 ตามหลักสูตรของกรมวิชาการดังนี้

5.3.1 ผลการประเมินคุณภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2541 ยังมีร้อยละของนักเรียนที่ต้องปรับปรุงความสามารถต่าง ๆ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ สังเกตสปช. นักเรียนต้องปรับปรุงความสามารถวิชาการจัดการ ร้อยละ 75.16 วิชาคณิตศาสตร์ ร้อยละ 59.77 สังคมศึกษาร้อยละ 53.04 ภาษาไทยร้อยละ 31.39 สังเกต สช. นักเรียนต้องปรับปรุงความสามารถด้านวิชาการจัดการร้อยละ 55.92 วิชาคณิตศาสตร์ ร้อยละ 52.35 วิชาสังคมศึกษาร้อยละ 40.90 รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 1

ตาราง 1 ผลการประเมินคุณภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2541

ความสามารถด้าน	คะแนนเฉลี่ยรายสังกัด				ร้อยละของนักเรียนที่ต้องปรับปรุง		
	สปช.	สช.	เทศบาล	เฉลี่ยระดับจังหวัด	สปช.	สช.	เทศบาล
ภาษาไทย	32.52	38.36	35.32	34.48	31.39	10.74	23.08
ภาษาอังกฤษ	31.42	33.60	30.20	32.77	22.33	24.79	25.76
สังคมศึกษา	20.09	21.72	21.97	20.75	53.04	40.90	36.36
คณิตศาสตร์	36.73	38.79	42.98	37.72	59.77	52.35	33.33
วิทยาศาสตร์	23.08	26.62	21.68	24.30	38.90	23.31	40.91
การทำงานพื้นฐานอาชีพ	20.34	22.41	19.95	21.08	29.53	20.83	33.33
สุขภาพอนามัย	20.48	23.00	19.11	21.33	27.93	14.95	33.33
การจัดการ	9.94	13.19	13.51	11.27	75.16	55.92	45.45

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปัตตานี , 2542 ข: 24

5.3.2 ผลการประเมินนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2540 มีจำนวนร้อยละของนักเรียนที่ต้องปรับปรุงความสามารถด้านการเขียนภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา และภาษาไทย ร้อยละ 74.79 73.56 60.48 และ 47.02 ตามลำดับรายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 2

ตาราง 2 ผลการประเมินนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2540 จังหวัดปัตตานี

ความสามารถ ด้าน	คะแนนเฉลี่ย ระดับประเทศ	คะแนนเฉลี่ย ระดับเขต ตคศ.2	คะแนน เฉลี่ยระดับ จังหวัด	ร้อยละของจำนวนนักเรียน		
				ปรับปรุง	พอใช้	ดี
ภาษาไทย	35.49	33.32	35.78	15.27	64.58	20.13
ภาษาอังกฤษ	22.34	21.39	25.93	13.50	66.81	19.68
สังคมศึกษา	25.59	24.75	26.07	60.48	34.87	4.63
คณิตศาสตร์	14.76	13.30	16.64	73.56	11.45	14.9 7
วิทยาศาสตร์	22.14	20.71	23.99	29.97	58.58	11.44
การเขียนภาษา ไทย	21.70	16.87	19.94	47.02	42.55	10.42
การเขียนภาษา อังกฤษ	14.0	13.59	16.34	74.94	19.48	5.56

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปัตตานี , 2542 ข: 22

5.3.3 ผลการประเมินนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2540 มีจำนวนร้อยละของนักเรียนที่ต้องปรับปรุงความสามารถด้านการเขียนภาษาไทย การเขียนภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ เคมี ฟิสิกส์ ภาษาอังกฤษ ชีววิทยา วิทยาศาสตร์ ชีวภาพกายภาพ และภาษาไทย ร้อยละ 65.57 65.57 65.14 62.97 59.18 55.97 52.01 48.12 และ 38.16 ตามลำดับ รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 3

ตาราง 3 ผลการประเมินนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2540
จังหวัดปัตตานี

ความสามารถ ด้าน	คะแนนเฉลี่ย ระดับประเทศ	คะแนนเฉลี่ย ระดับเขต ตทศ.2	คะแนน เฉลี่ยระดับ จังหวัด	ร้อยละของจำนวนนักเรียน		
				ปรับปรุง	พอใช้	ดี
ภาษาไทย	23.67	21.92	25.04	38.16	31.88	29.95
ภาษาอังกฤษ	17.12	15.73	19.52	55.97	38.64	5.38
สังคมศึกษา	27.34	26.22	29.52	9.11	54.18	36.70
คณิตศาสตร์	11.85	11.39	12.97	65.14	31.29	2.93
เคมี	15.17	15.12	17.25	62.97	37.02	-
ชีววิทยา	19.35	20.65	23.25	52.01	46.77	1.21
ฟิสิกส์	11.24	11.77	12.86	59.18	35.91	4.89
วิทย์ชีวภาพ ภาย ภาพ	16.77	15.04	16.69	48.12	51.33	0.53
การเขียนภาษา ไทย	23.17	20.64	21.28	65.57	25.87	8.33
การเขียนภาษา อังกฤษ	19.13	16.29	21.28	65.57	25.87	8.33

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปัตตานี , 2542 ข: 23

สรุป การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดปัตตานีมีหน่วยงานรับผิดชอบจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 3 หน่วยงาน คือ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดปัตตานี และสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปัตตานี มีจำนวนโรงเรียนทั้งสิ้น 398 โรงเรียน จำนวนนักเรียน 131,631 คน จำนวนครู 5,602 คน

เกี่ยวกับการเข้ารับการศึกษาของประชากรกลุ่มอายุ 3-17 ปี จำนวน 167,989 คน ได้เข้ารับการศึกษาจำนวน 128,459 คน คิดเป็นร้อยละ 76.47 แสดงให้เห็นว่า ยังมีประชากรอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษา

ด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนต้องปรับปรุงความสามารถด้านวิชาคณิตศาสตร์ สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ส่วนใหญ่ต้องปรับปรุงความสามารถด้านการเขียนภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา และการเขียนภาษาไทย ส่วนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ส่วนใหญ่ต้องปรับปรุงความสามารถด้านการเขียนภาษาไทย การเขียนภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ เคมี ฟิสิกส์ ภาษาอังกฤษ ชีววิทยา วิทยาศาสตร์ชีวภาพกายภาพและภาษาไทย

เขตพื้นที่การศึกษา

ตามที่ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2542 นั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กล่าวถึงเรื่องเขตพื้นที่การศึกษาไว้ในหมวด 5 ส่วนที่ 1 การบริหารและการจัดการศึกษาของรัฐ มาตรา 37- 40 ดังนี้ (ราชกิจจานุเบกษา , 2542 : 9-10)

มาตรา 37 การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษาโดยคำนึงถึงสถานศึกษา จำนวนประชากรเป็นหลักและตามความเหมาะสมด้านอื่นด้วย

ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของสภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแห่งชาติมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดเขตพื้นที่การศึกษา

มาตรา 38 ในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษาให้มีคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับ ดูแลสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานและสถานศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา รวมทั้งพิจารณาการจัดตั้ง ยุบ รวม หรือเลิก สถานศึกษา ประสาน ส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาเอกชนในเขตพื้นที่การศึกษา ประสาน และส่งเสริม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในรูปแบบที่ หลากหลาย รวมทั้งการกำกับดูแลหน่วยงานด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมในเขตพื้นที่การศึกษา

คณะกรรมการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษาประกอบด้วยผู้แทน องค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนสมาคม ผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบวิชาชีพบริหารการศึกษา ผู้แทนสมาคมผู้ปกครอง และครู ผู้นำทางศาสนา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม

จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีสรรหา การเลือกประธานกรรมการ และกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งให้เป็นไปตามที่กำหนดใน กฎกระทรวง

ให้ผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา เป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา

มาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา โดยตรง

หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 40 ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ต่ำกว่าปริญญาของแต่ละสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริม สนับสนุนกิจการของ สถานศึกษา ประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ

จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการ และกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งให้เป็นไปตามที่กำหนดใน กฎกระทรวง ให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการสถานศึกษา

จากสาระสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดเขตพื้นที่การศึกษาดังกล่าวกระทรวงศึกษาธิการได้มีการเตรียมการเกี่ยวกับการกำหนดเขตพื้นที่การศึกษาขึ้น ก่อนที่พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 จะประกาศใช้ โดยได้มีการประชุมสัมมนาเพื่อพิจารณาแนวทางการปฏิรูประบบการบริหารในกระทรวงศึกษาธิการเมื่อ วันที่ 7-8 มีนาคม 2542 ณ โรงแรมโรสการ์เด้น(สวนสามพราน) อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม และได้สรุปแนวทางการกำหนดเกณฑ์สำหรับการกำหนดเขตพื้นที่การศึกษาไว้ดังนี้ (ข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดเขตพื้นที่การศึกษาตามเขตอำเภอและเขตเลือกตั้ง , 2542 : 1)

1. มีประชากรประมาณ 120,000 คนขึ้นไป
2. มีสถานศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ถึงระดับมัธยมศึกษาครบและจำนวนใกล้เคียงกัน
3. มีสภาพภูมิศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตเหมือนกันหรือเป็นพื้นที่

ติดต่อกัน

4. เป็นเขตปกครองที่ประชาชนมีภารกิจเกี่ยวพันและมีความเคยชินที่จำเป็นต้องปฏิบัติตามระเบียบ แบบแผนของวิถีชีวิตและราชการ

จากเกณฑ์ดังกล่าว จังหวัดปัตตานี แบ่งได้เป็น 4 เขตพื้นที่การศึกษา คือ

1. อำเภอเมืองปัตตานี หนองจิก
2. อำเภอโคกโพธิ์ อำเภอแม่ลาน อำเภอยะรัง
3. อำเภอยะหริ่ง อำเภอมายอ
4. อำเภอปะนาเระ อำเภอสายบุรี อำเภอไม้แก่น อำเภอกะพ้อ อำเภอทุ่งยางแดง

การวิจัยตามแนว อี เอฟ อาร์ (The Ethnographic Futures Research)

1. ความหมายของการวิจัยอนาคต (Futures Research)

ได้มีนักวิชาการ ให้ความหมายของการวิจัยอนาคตไว้คือ กฤษดา กรุดทอง (2530 : 13) กล่าวว่า การวิจัยอนาคตเป็นระเบียบวิธีค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับอนาคตด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับ บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2540: 63) ที่ได้ให้ความหมายไว้ว่า การวิจัยอนาคตเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ที่แสวงหาทางเลือกในอนาคตซึ่งคาดว่าเป็นไปได้สำหรับประชากร หรือกลุ่มบุคคลในสังคมหนึ่ง ๆ

สรุป การวิจัยอนาคต เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้ค้นหาความรู้เกี่ยวกับอนาคตซึ่งคาดว่าจะเป็นไปได้

2. ความหมายของ อี เอฟ อาร์

อี เอฟ อาร์ เป็นชื่อย่อมาจากคำว่า Ethnographic Futures Research หรือการวิจัยเพื่อศึกษาหรือคาดการณ์ถึงแนวทางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในอนาคต (พันธุ์สุรีย์ ลดาวัลย์ , 2524 : 144)

ผู้คิดค้นการวิจัยตามแนว อี เอฟ อาร์ คือศาสตราจารย์ ดร . โรเบิร์ต บี แท็กเตอร์ ซึ่งเป็นศาสตราจารย์ทางมนุษยวิทยาและการศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยแอสตนฟอร์ด สหรัฐอเมริกา โดยพัฒนามาจากการวิจัยทางมนุษยวิทยาที่เรียกว่าชาติพันธุ์วรรณา (จุมพล พูลภัทรชีวิน , 2540 : 260)

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัยตามแนว อี เอฟ อาร์

การวิจัยตามแนว อี เอฟ อาร์ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ (พันธุ์สุรีย์ ลดาวัลย์ , 2524 : 145)

- 3.1 เพื่ออธิบายให้ทราบถึงทางเลือกในอนาคต ที่คาดว่าจะเป็นไปได้สำหรับประชากรในสังคมหนึ่ง ๆ
- 3.2 เพื่อให้ทราบถึงขอบเขตและความรู้ ความสามารถของตนเองในการคาดการณ์อนาคตที่จะเป็นไปได้
- 3.3 เพื่อชี้ให้เห็นถึงความถึงการแก้ไขปัญหา และผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากอนาคตที่คาดการณ์ไว้
- 3.4 เพื่อเป็นการเตือนให้ทราบล่วงหน้าจากสิ่งบอกเหตุที่ไม่พึงปรารถนาต่าง ๆ อันอาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต
- 3.5 เพื่อทำความเข้าใจถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มีอยู่บนพื้นฐานนั้น

4. ขอบเขตในการวิจัยตามแนว อี เอฟ อาร์

การวิจัยตามแนว อี เอฟ อาร์ ต้องการที่จะศึกษาหาความจริง อธิบาย วิเคราะห์ และทราบถึงภาพพจน์ของคนในปัจจุบัน ที่มีต่อกิจกรรม หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในอนาคตที่คาดว่าจะเกิดขึ้นนั้นเป็นอย่างไร เป็นเรื่องที่ไม่เกินเลย หรือนอกขอบเขตของความเป็นจริงไป การวิจัยตามแนว EFR เป็นวิธีการหนึ่งในการศึกษาถึงอนาคต จึงเกี่ยวข้องกับคำ 3 คำ คือ การฉายภาพในอนาคต (Projection) การพยากรณ์ (Forecast) และการสร้างภาพในอนาคต (Scenario) แต่ละคำมีความหมายดังนี้ (พันธุสุริย์ ลดาวัลย์ , 2524 : 147 – 148)

4.1 การฉายภาพอนาคต (Projection) หมายถึง ถ้อยแถลงที่แสดงเงื่อนไขถึงสิ่งที่น่าจะเกิดขึ้นในอนาคตการฉายภาพอนาคต จะทำได้ต้องอาศัยข้อมูลที่ถูกต้องจากอดีตถึงปัจจุบันจำนวนหนึ่งแล้วใช้เทคนิคในการคำนวณฉายภาพปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่งในอนาคต เช่น การฉายภาพประชากรในอนาคต

4.2 การพยากรณ์ (Forecast) หมายถึง การเสนอภาพในอนาคตที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุดจากการฉายภาพในอนาคตหลาย ๆ ด้านด้วยกัน บางครั้งการพยากรณ์ถือเป็นผลที่ได้จากการวิจัยเชิงอนาคต แต่ไม่จำเป็นเสมอไปเพราะการวิจัยอนาคตสามารถจะได้รับการยอมรับได้แม้ว่าจะไม่มีการพยากรณ์อะไรเลยก็ตาม ปกติการพยากรณ์จะเป็นการนำผลและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตมาสรุปหรือเป็นแนวทางเลือก

4.3 การสร้างภาพในอนาคต (Scenario) เป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อการวิจัยตามแนว EFR ภาพอนาคตในที่นี้หมายถึง การเล่าถึงเรื่องราวในอนาคต หรือประวัติศาสตร์อนาคต (Future History) เพื่อทราบถึงประเด็นสำคัญ 2 เรื่องคือ 1) สิ่งต่าง ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรในช่วงอนาคตข้างหน้าและ 2) การเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ นั้นมีกระบวนการอย่างไร

ข้อควรสังเกตถึงความแตกต่างระหว่างการสร้างภาพอนาคต การฉายภาพอนาคต และการพยากรณ์

1) การสร้างภาพอนาคต มีลักษณะซับซ้อนมากกว่าการฉายภาพอนาคต หรือการพยากรณ์ และครอบคลุมปรากฏการณ์ในขอบเขตที่กว้างมากกว่า ปกติการสร้างภาพอนาคตจะรวมเอาการฉายภาพอนาคต หรือการพยากรณ์เข้าไว้ด้วย

2) การฉายภาพอนาคตมุ่งวิเคราะห์เฉพาะปรากฏการณ์หนึ่งปรากฏการณ์ใดที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตภายในขอบเขตที่จำกัดเพื่อให้ได้ความถูกต้องที่ใกล้เคียง การสร้างภาพในอนาคตเกี่ยวข้องกับข้อมูลในเชิงคุณภาพมากกว่า

3) การสร้างภาพในอนาคตส่วนใหญ่จะระบุกระบวนการเปลี่ยนแปลงนับจากเวลาหนึ่งไปสู่อีกเวลาหนึ่ง มากกว่าการฉายภาพอนาคต หรือพยากรณ์ซึ่งอาจจะไม่พูดถึงกระบวนการนี้เลย หรือหากพูดถึงก็เล็กน้อย

4) การพยากรณ์ คือการถือภาพอนาคตที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด จากแนวทางหลายแนวทางด้วยกัน แต่การสัมภาษณ์แบบ EFR จะให้ผู้ถูกสัมภาษณ์กล่าวถึงการสร้างภาพในอนาคตในด้านดี (Optimistic Scenario) ก่อนแล้วจึงให้กล่าวถึงการสร้างภาพอนาคตทางด้านร้าย (Pessimistic Scenario) โดยสิ่งที่คาดการณ์ทั้งในด้านดีและด้านร้ายนั้นเป็นเพียงอาจเป็นไปได้เท่านั้น หลังจากนั้นจึงให้ผู้ถูกสัมภาษณ์กล่าวถึงการสร้างภาพอนาคตในด้านที่เป็นไปได้มากที่สุด (Most Probable Scenario)

5. วิธีการวิจัยตามแนว อี เอฟ อาร์

วิธีการของการวิจัยตามแนว อี เอฟ อาร์ คือการสัมภาษณ์เป้าหมายสำคัญของการสัมภาษณ์ คือการให้ผู้ถูกสัมภาษณ์สร้างภาพในอนาคต ซึ่งจะสนับสนุนข้อสรุปจากแนวการมองที่บุคคลเหล่านั้นมีส่วนร่วม หรือเน้นการสร้างจิตสำนึกของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับสังคมในอนาคตของเขาซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (พันธุ์สุรีย์ ลดาวัลย์ , 2524 : 150 – 159)

5.1 หลักและแนวทางในการสัมภาษณ์

5.1.1 การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและความไว้วางใจระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้สัมภาษณ์

5.1.2 การกระตุ้นให้ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นอิสระจากสภาพที่ถูกป้องกันหรือจำกัดจากการพิจารณาตัดสินเรื่องใด ๆ โดยการมองในช่วงระยะเวลาอันสั้นทำให้ขาดความรอบคอบ รัดกุม พยายามกระตุ้นให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตระหนักถึงปัญหาและมุมมอง หรือพิจารณาวางแผนเรื่องต่างๆ ในระยะที่ยาวมากกว่า

5.1.3 การพยายามให้ผู้ให้สัมภาษณ์แสดงความเห็นออกมาอย่างเสรีโดยไม่มี ความกลัว หรือลำบากใจใด ๆ พยายามชักจูงให้ผู้ให้สัมภาษณ์สร้างภาพอนาคตโดยย้ำในสิ่งที่ ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่ามีความสำคัญ

5.1.4 การไม่ทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์สร้างมโนภาพในทางเพื่อฝัน

5.1.5 ผู้สัมภาษณ์จะต้องมีศิลปะในการซักถามที่ทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์นำเอา ความรู้ การรับรู้ การสังสมทางวัฒนธรรมและการสัมผัสกับปรากฏการณ์ที่ตัวเองประสบอยู่ ออกมาเป็นฐานในการวิเคราะห์และสร้างภาพในอนาคตให้เป็นระบบในขอบเขตของความเป็น ไปได้

5.1.6 การสร้างปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้ สัมภาษณ์ ซึ่งแตกต่างจากการสัมภาษณ์ตามแบบอื่น ๆ จะเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ตรวจ สอบแก้ไขคำให้สัมภาษณ์ของตนตลอดเวลา ไม่ว่าจะอยู่ในระหว่างการบันทึกการสัมภาษณ์ โดยเครื่องอัดเสียง หรือโดยการส่งบันทึกการสัมภาษณ์ไปให้ตรวจแก้ไขการสัมภาษณ์แล้ว

5.1.7 การสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมให้เกิดขึ้นกับการสัมภาษณ์ตามแบบนี้ โดยทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตระหนักว่า ตัวผู้ให้สัมภาษณ์เองนั้นเป็นผู้รับผิดชอบในการสัมภาษณ์ ความรับผิดชอบจะเกิดขึ้นได้จากการติดต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้งสอง ซึ่งถ้าเป็นไปด้วยดี จะทำให้ได้รับความร่วมมืออย่างจริงจังและส่งผลให้การสัมภาษณ์นั้นมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

5.2 หัวข้อในการซักถาม

การสัมภาษณ์ตามแบบ อี เอฟ อาร์ เป็นการถามแบบเปิดและไม่ชี้นำตั้งนั้นเพื่อให้ คำตอบครอบคลุมถึงประเด็นสำคัญต่าง ๆ ในเรื่องให้ผู้วิจัยต้องการทราบ จึงจำเป็นต้องวางโครง สร้างกรอบกว้าง ๆ ไว่วิธีที่นิยมใช้คือ การกำหนดหัวข้อในการซักถามว่าควรจะมีอะไร หรือ ครอบคลุมในเรื่องอะไรบ้าง

เกี่ยวกับการสัมภาษณ์ในการวิจัยตามแนว อี เอฟ อาร์ นี้ จุมพล พุฒภัทรชีวิน (2540 : 263- 264) ได้เสนอขั้นตอนไว้ดังนี้

1) แบ่งช่วงการสัมภาษณ์เป็นช่วง ๆ ตามหัวข้อที่สัมภาษณ์ หรือช่วงเวลาที เหมาะสม เช่นทุก ๆ ประมาณ 10 นาที

2) ทำการสัมภาษณ์ ซึ่งประกอบด้วยอนาคตภาพที่เป็นทางเลือก 3 ภาพ เรียงตาม ลำดับกันไป คืออนาคตภาพดี (Optimistic Realistic Scenario) อนาคตภาพทางไม่ดี (Pessimistic – Realistic Scenario) และอนาคตภาพที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด (Most – Probable Scenario) อนาคตภาพทั้งสามนี้จะประกอบไปด้วยอนาคตที่ผู้ให้สัมภาษณ์คาดว่าจะมีโอกาสเกิดขึ้นจึงใช้คำว่า Realistic กำกับไว้ทั้งในอนาคตทางดีและทางไม่ดี

3) ผู้สัมภาษณ์จะทำการสรุปการสัมภาษณ์จากบันทึกที่จดไว้หรือเทปบันทึกเสียงให้ผู้ให้สัมภาษณ์ฟังและขอให้ผู้ให้สัมภาษณ์ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและแก้ไขคำสัมภาษณ์ได้ กระบวนการนี้เรียกว่าเทคนิคการสรุปสะสม (Cumulative Summarization) ดำเนินการเช่นนี้จนจบการสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นเพิ่มขึ้นว่า ข้อมูลที่ได้มีความน่าเชื่อถือ คือมีทั้งความตรง (Validity) และความเที่ยง (Reliability)

4) นำผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างมาทำการวิเคราะห์ เพื่อหาฉันทามติระหว่างกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์

5) นำแนวโน้มที่มีฉันทามติ เขียนเป็นอนาคตภาพ ซึ่งเป็นผลของการวิจัย

5.3 การสรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

การสรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ประกอบด้วยขั้นตอนใหญ่ ๆ 4 ขั้นตอน คือการบรรยายสรุป การวิเคราะห์ การตีความ และการวินิจฉัย ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้ (พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์, สิทธิณัฐ ประพุทธินิติสาร และโรเบิร์ต บีเท็กเตอร์ , 2527 : 46-50)

5.3.1 การบรรยายสรุป คือการจำแนก แจกแจงแนวความคิดที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน หรือเป็นความเห็นร่วมกันของผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ หรือทั้งหมดในแต่ละหัวข้อของการสัมภาษณ์ จุดประสงค์ของการบรรยายสรุปคือ การแยกแยะความคล้ายคลึงของแนวความคิดที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาของการสัมภาษณ์ โดยไม่มีการแต่งเติม ในขั้นตอนนี้ รายละเอียดปลีกย่อยที่ไม่สำคัญจะละไว้ การตัดสินใจว่าสิ่งไหนสำคัญ หรือไม่สำคัญต้องอยู่ในดุลยพินิจของผู้ตัดสินใจ โดยการบรรยายสรุปเป็นร่างก่อนซึ่งประกอบด้วย ภาพในอนาคตทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ภาพในอนาคตในทางที่ดี ภาพในอนาคตในทางที่ไม่ดี และภาพในอนาคตในทางที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด

5.3.2 การวิเคราะห์ หมายถึงการค้นหา และการตรวจสอบคำอธิบายสำหรับกรณีที่มีบางแนวความคิดเบี่ยงเบนหรือขัดแย้งกับแนวความคิดของคนส่วนใหญ่ การวิเคราะห์จะพยายามให้คำอธิบายว่า ทำไมบางหัวข้อ หรือบางเรื่องจึงหาลักษณะร่วมกัน หรือหารูปแบบไม่ได้แนวความคิดเช่นนี้มักเป็นแนวความคิดส่วนน้อย หรือแนวความคิดที่ผู้ให้สัมภาษณ์เพียงไม่กี่คนกล่าวถึง

5.3.3 การตีความ หมายถึงการหาความสัมพันธ์ของแนวความคิดที่ปรากฏอยู่ในรายงานการสัมภาษณ์ การตีความจะเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ได้ปรากฏขึ้นเป็นรูปแบบ และพยายามให้คำอธิบายเกี่ยวกับรูปแบบที่ปรากฏขึ้น ในลักษณะที่สัมพันธ์กับสิ่งที่เรารู้ หรือสิ่งที่เราเชื่อว่าเป็นจริงในระบบสังคมวัฒนธรรมปัจจุบัน ดังนั้นการตีความจึงไม่ได้จำกัดขอบเขตตนเองอยู่

ในเนื้อหาของรายงานการสัมภาษณ์เท่านั้น แต่ยังขยายกว้างไกลออกไปเพื่อหาความรู้ภายนอก มาอธิบายให้เนื้อหาของรายงาน การสัมภาษณ์มีความหมายที่ชัดเจน สมบูรณ์ขึ้น

5.3.4 การวินิจฉัย หมายถึงการแสวงหาแนวทางที่นำไปสู่การแก้ปัญหา การป้องกันอันตรายและการขัดแย้งที่พบอยู่ในรายงานการสัมภาษณ์ ในขั้นการตีความผู้วิจัย พยายามให้ความอธิบายรูปแบบที่ปรากฏขึ้นในรายงานการสัมภาษณ์ โดยให้ความสัมพันธ์กับ ระบบสังคมวัฒนธรรมปัจจุบัน และบ่อยครั้งที่เราเน้นเรื่องศักยภาพที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ของระบบนั้น เมื่อใดที่เน้นศักยภาพของการเปลี่ยนแปลง แสดงว่ากำลังก้าวไปในขอบเขตของ การวินิจฉัย การวินิจฉัยบางครั้งอาจกล่าวถึงโอกาสความน่าจะเป็นไปได้ของการเปลี่ยนแปลง อย่างกว้างๆ และบางครั้งอาจกล่าวถึงรายละเอียดอย่างเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับการกำหนดแนวทาง หรือการเตรียมการแก้ไขผลร้ายจากการเปลี่ยนแปลงนั้น อย่างไรก็ตามผู้วิจัยควรพยายาม หลีกเลี่ยงการวินิจฉัยในลักษณะเฉพาะเจาะจง เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์หรือผู้อ่านเป็นผู้วินิจฉัยใน ลักษณะดังกล่าวเอง

สรุป การวิจัยตามแนว อี เอฟ อาร์ เป็นแนวทางหนึ่งในการวิจัยเชิงอนาคตซึ่งพัฒนา มาจากการวิจัยทางมนุษยวิทยาที่เรียกว่าชาติพันธุ์วรรณา โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเปิดและ ไม่ชี้นำที่แตกต่างไปจากการสัมภาษณ์โดยทั่วไป คือการให้ผู้ให้สัมภาษณ์สร้างภาพอนาคต 3 ภาพ คือภาพอนาคตในทางที่ดี ภาพอนาคตในทางที่ไม่ดี และภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด และเป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยเปิดโอกาส ให้ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ตรวจสอบแก้ไขคำให้สัมภาษณ์ของตนตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นใน ระหว่างการบันทึกการสัมภาษณ์โดยเครื่องอัดเสียงหรือ โดยการส่งบันทึกการสัมภาษณ์ให้ตรวจสอบ แก้ไข

การสรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือการบรรยายสรุป การวิเคราะห์ การตีความ และการวินิจฉัย การบรรยายสรุปเป็นการจำแนกแจกแจงแนวความคิดที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน หรือเป็นความเห็นร่วมกันของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดในแต่ละหัวข้อ ของการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ เป็นการค้นหาและตรวจสอบคำอธิบายกรณีที่มีแนวความคิดที่ เบี่ยงเบนไป หรือขัดแย้งกับแนวความคิดของคนกลุ่มใหญ่ การตีความเป็นการหาความสัมพันธ์ ของแนวความคิดที่ปรากฏในรายงานการสัมภาษณ์กับระบบสังคมปัจจุบัน การวินิจฉัย เป็นการ แสวงหาแนวทางที่นำไปสู่การแก้ปัญหา การป้องกันอันตราย และการขัดแย้งที่มีอยู่ในรายงาน การสัมภาษณ์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปริญญา รอดแก้ว (2529, อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2531 : 9) ได้ศึกษาความพยายามของผู้บริหารโรงเรียนสังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด นครศรีธรรมราชพบว่า ผู้บริหารโรงเรียน ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานด้านนี้ต่ำกว่าความคาดหวังหรือ ตั้งใจของตน และยังพบว่า ผู้บริหารที่มีคุณวุฒิ วิทยุติ และประสบการณ์ในตำแหน่งที่ต่างกัน ปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ได้ไม่แตกต่างกัน

กัมภณท์ จุนโท (2536 : 158) ได้วิจัยเรื่องการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่เสี่ยงภัย เขตการศึกษา 2 พบว่า ระดับการปฏิบัติงานของผู้บริหารในพื้นที่เสี่ยงภัยเขตการศึกษา 2 อยู่ในระดับปานกลาง

จรัส นองมาก (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการรับรองมาตรฐานคุณภาพ โรงเรียนเอกชนในแนวทางการพัฒนาเพื่อเสริมบทบาทการแบ่งเบาภาระของรัฐ พบว่าแนวทางการพัฒนาโรงเรียนเอกชนให้เป็นที่มั่นใจของผู้ปกครองและรัฐบาลที่ให้การสนับสนุน ได้อย่าง แท้จริงนั้นต้องดำเนินการในลักษณะของการรับรองมาตรฐานคุณภาพการจัดการศึกษาตามแนว ของสากลซึ่งแยกเป็น 2 ส่วนคือ

1) การกำหนดคุณลักษณะของ โรงเรียนที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับให้ชัดเจนด้วยการ กำหนดองค์ประกอบเป็นกรอบดำเนินงานแล้วมากำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้อง ได้เข้าใจตรงกัน เห็นภาพที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมในการปฏิบัติงานแต่ละเรื่อง

2) การประเมินและพัฒนาเพื่อดำเนินงานให้บรรลุคุณลักษณะที่พึงประสงค์เน้นการ ปฏิบัติโดยอาศัยหลักของการวิจัยและพัฒนา เพื่อตรวจสอบข้อบกพร่องของโรงเรียน เมื่อดำเนินการ ไประยะหนึ่งก็มีการประเมิน เพื่อนำผลไปปรับปรุงเป็นวงจรใหม่ต่อไปเรื่อย ๆ ที่จัดกระทำ โดยบุคคลหลายกลุ่มคือการประเมินตนเอง การประเมิน โดยคณะกรรมการตรวจเยี่ยม การ ประเมินจากคณะกรรมการรับรองมาตรฐาน

กมล สูดประเสริฐ และสุนทร สุนันท์ชัย (<http://www.onec.go.th>, 2540 : 2) ได้ ศึกษาการดำเนินงานการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศสหราชอาณาจักร ประเทศออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา ประเทศเกาหลี และได้กำหนดภาพอนาคตที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานของไทยไว้ดังนี้ ประเทศไทยควรกำหนดเรื่องการศึกษาภาคบังคับให้สูงขึ้นจนถึง มัธยมศึกษาตอนต้น และขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมแล้วต้องใช้เวลาเรียนในโรงเรียนอย่างน้อย 12 ปี เพื่อให้คนไทยทุกคนได้รับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน 12 ปี และมีคุณภาพรัฐควรจัดการศึกษาโดยคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

- พื้นที่
- 1) การมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน และเป็นหุ้นส่วนกับสถาบันอุดมศึกษาใน
 - 2) การกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้ท้องถิ่น โดยเฉพาะ โรงเรียน/สถานศึกษา
 - 3) การปรับหรือโครงสร้างทางการศึกษา เช่น การลดงานบริการในหน่วยเหนือและ
เพิ่มงานวิชาการ การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา การประเมินภายใน
 - 4) รัฐควรกำหนดนโยบายและมาตรฐานการศึกษา ที่ชัดเจนเป็นระยะ
 - 5) จัดให้มีหน่วยงานประเมินภายนอก เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาตาม
เป้าหมายและมาตรฐานที่กำหนด
 - 6) การรายงานผลต่อสาธารณชนของโรงเรียนและคณะกรรมการ โรงเรียนและ
ผู้ตรวจการศึกษานอก

พิณสุดา สิริขันธ์ศรี (2540 : สรุปย่อ) ได้วิจัยเรื่องการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ
นิวซีแลนด์ โดยการวิจัยเอกสาร พบว่า การติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาของประเทศ
นิวซีแลนด์ ดำเนินการใน 2 รูปแบบคือการติดตามและประเมินผลภายใน และการติดตามและ
ประเมินผลภายนอก

- 1) การติดตามและประเมินผลภายใน เป็นการดำเนินการภายในระบบของกระทรวง
ศึกษาธิการ ที่กระทรวงจะต้องดำเนินการติดตามการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหาร
โรงเรียน คณะกรรมการบริหารโรงเรียนจะติดตามการทำงานของผู้บริหารโรงเรียนหรือ
อาจารย์ใหญ่ ผู้บริหารโรงเรียนจะติดตามการทำงานของครู เป็นต้น

- 2) การติดตามประเมินผลภายนอก มีการจัดตั้งสำนักงานตรวจสอบคุณภาพการ
ศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระ การบริหารขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีที่รับผิดชอบการตรวจสอบคุณภาพ
การศึกษา จัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษในลักษณะการตรวจสอบและถ่วงดุล หลังจากได้มีการกระจาย
อำนาจทางการศึกษาในปี ค.ศ. 1989 เพื่อทำหน้าที่ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาของ
โรงเรียนและคณะกรรมการบริหารโรงเรียน ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยม
ศึกษาตอนปลายว่า ได้ดำเนินการไปตามแนวทางของชาติว่าด้วยการศึกษา เป้าหมายของหลัก
สูตร ธรรมนูญโรงเรียนที่กำหนดไว้หรือไม่ หากพบว่าสถานศึกษาไม่ได้ดำเนินการตามที่
กำหนด สำนักงานตรวจสอบคุณภาพการศึกษาจะท้วงติงและเสนอแนะ ก่อนที่จะมีการจัดทำ
รายงานผลการตรวจสอบสำนักงานตรวจสอบคุณภาพการศึกษา จะส่งรายงานให้สถานศึกษา
พิจารณาว่า ข้อมูลที่ปรากฏในร่างรายงานถูกต้องหรือไม่ หากข้อเท็จจริงไม่เป็นไปตามนั้นจะมี
การยืนยัน ข้อเท็จจริงให้เกิดการยอมรับร่วมกัน จากนั้นจึงส่งรายงานฉบับจริงและเมื่อมีข้อ
เสนอแนะสถานศึกษาจะต้องปฏิบัติตามข้อเสนอนั้นๆ ผลการตรวจสอบจะรายงานไปยัง
กระทรวงศึกษาธิการและเผยแพร่ไปยังสื่อมวลชน

กมล สูดประเสริฐ (2541 : 60-66) ได้ทำการวิจัย เรื่องระบบประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการวิจัยเอกสาร พบว่า วิสัยทัศน์ภาพในอนาคตที่พึงประสงค์เมื่อมีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นหรือโรงเรียน/สถานศึกษาบริหารจัดการได้มากเท่าใด ท้องถิ่นหรือโรงเรียน/สถานศึกษาจะต้องได้รับการฝึกฝนอบรมให้สามารถบริหารจัดการศึกษาของตน พร้อมด้วยมีความรับผิดชอบและการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาด้วยการประเมินผลภายในของตนเอง รวมถึงมาตรฐานการปฏิบัติงานของนักเรียน และแสดงผลการพัฒนาเป็น รายงานให้ประจักษ์แก่สาธารณชน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 157-158) ได้วิจัยเรื่องระบบการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ : การอุดมศึกษา โดยการวิจัยเอกสารพบว่า วิสัยทัศน์ของระบบการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ สถาบันอุดมศึกษาไทยทุกสถาบันจะพัฒนาระบบการประกันคุณภาพและการรับรองมาตรฐานการศึกษาเพื่อให้สถานศึกษามีคุณภาพและมาตรฐานทางวิชาการและวิชาชีพเป็นที่ยอมรับมีความทัดเทียมและสามารถแข่งขันกับนานาชาติได้โดย

1) จัดให้มีระบบ กลไกและการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานภายในสถาบันมหาวิทยาลัย เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษา ได้บรรลุเป้าหมายในการสร้างปัญญา ความเชี่ยวชาญ และมีคุณธรรมให้กับบัณฑิต ตลอดจนการแสวงหาความรู้ใหม่ การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุง ศิลปะ และวัฒนธรรมโดยมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง บนพื้นฐานของการมีความรับผิดชอบต่อผู้เรียนและสังคม ความมีเสรีภาพทางวิชาการ มีอิสระในการดำเนินงานในแต่ละสถาบัน การได้รับการอุดหนุนจากรัฐ ในรูปของเงินอุดหนุนทั่วไปและการดำเนินงานจะต้องเอื้อต่อการตรวจสอบจากองค์กรภายนอก

2) มีองค์กรภายนอกตรวจสอบคุณภาพ การประเมินคุณภาพทางการศึกษา การรับรองวิทยฐานะ และการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง องค์กรภายนอกอาจจะเป็น องค์กรอิสระของรัฐ สมาคมวิชาการ และวิชาชีพ องค์กรเอกชน ตลอดจนผู้ใช้ประโยชน์จากบัณฑิตและผู้สนับสนุนอื่น ๆ ที่ดำรงความเป็นอิสระ เป็นกลาง ซื่อสัตย์ และยุติธรรม

สมพร ใหม่แก้ว (ม.ป.ป. : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการวิจัยอนาคตด้วยเทคนิค อี เอฟ อาร์ กับเทคนิคเดลฟาย เกี่ยวกับการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในทศวรรษหน้า พบว่า เทคนิค อี เอฟ อาร์ ให้ภาพอนาคตที่เป็นภาพรวมหรือภาพกว้างๆ ได้แก่บทบาทของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และลักษณะการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน แต่เทคนิคเดลฟายให้ภาพอนาคตที่เป็นรายละเอียดหรือหัวข้อย่อยภายใต้เนื้อหาเดียวกันได้ดี โดยไม่มีการกล่าวถึงอนาคตที่เป็นภาพรวม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาสรุปเป็นกรอบสำหรับการช้คำถามในการสัมภาษณ์ได้ดังต่อไปนี้

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา ตามหัวข้อนี้เป็นการช้คำถามโดยให้ผู้ให้สัมภาษณ์บรรยายถึงความรู้สึก ความต้องการของตนเองอย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับแนวทางในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา หรือธรรมนูญสถานศึกษา การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา หรือธรรมนูญสถานศึกษา

2. การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา หัวข้อนี้เป็นการให้ผู้ให้สัมภาษณ์บรรยายถึงภาพอนาคตในทางที่ดี ภาพอนาคตในทางที่ไม่ดี และภาพอนาคตในทางที่เป็นไปได้มากที่สุดเกี่ยวกับการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา โดยสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูในโรงเรียน นักเรียน และการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาโดยชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนชุมชน บุคลากรจากเขตพื้นที่การศึกษา ตลอดจนภาพอนาคตเกี่ยวกับการรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนสู่สาธารณชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. การประเมินคุณภาพการศึกษา หัวข้อนี้จะเป็นการให้ผู้ให้สัมภาษณ์บรรยายถึงภาพอนาคตในทางที่ดี ภาพอนาคตในทางที่ไม่ดี และภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุดเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูในโรงเรียน กรรมการสถานศึกษา บุคลากรจากเขตพื้นที่การศึกษา ภาพอนาคตเกี่ยวกับการเฝ้าระวังคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่ได้รับการรับรองให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง การช่วยเหลือสถานศึกษาที่ไม่ผ่านการประเมิน และการรายงานผลการประเมินสู่สาธารณชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง